بسم الله الرحمن الرحیم

سرلیکنه

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې اړتیا

د لوی الله(ج) اوامر او د اسلام د ستر پیغمبر حضرت محمد (ص) غوره لارښوونې په ډاګه کوي، چې ښوونه او روزنه له ټولو فنونو او مسلکونو سره د انسان لومړنی اړیکي نښلوي او په همدې توګه د ځان پېژندنې خورا مهمه مرحله هم پیل کېږي. که چېرې څوک د ښوونې او روزنې د نعمت نه بې برخې وي، نو هغه خپل ځان نه شي پېژندی او چې ځان ونه پېژني د جهان پېژندنې څخه خو بیخي بې برخې پاتې کېږي.

په دې کې شک نشته، چې لومړنی زده کړه انسان د مور د غېږ نه اخلي، خو کله چې یې په کرار کرار شعور وده کوي نورې زده کړې او پوهې ته اړتیا لري، علم او پوهه د هرې ټولنې د پر مختګ او بریالیتوب بنسټ جوړوي، ښوونه او روزنه ده، چې د یوې ټولنې د وګړو تر منځ د ښه او بد تفکیک را منځته کوي، همدغه ښوونه او روزنه ده، چې د دنیا ستر قوتونه وربانديې لوبې کوي او د خوشحالۍ او پر مختګ په بام یې خیژوي.

سالمه ښوونه او روزنه نه یوازې په عصري علومو، بلکې په دیني علومو کې هم انسان د لوړ سوچ(اند) او فکر خاوند کوي. د بدو او ناروا کارونو څخه یې منع کوي د نېک او ښه عمل لاره ورته په ګوته کوي.

افغانستان چې په تېرو څو لسیزو کې د هر ډول جنګونو ښکار شوی او د حکومت داری ټول بنیادونه یې له بیخه رنګ شوي ؤ اوس یې د نړیوالې ټولنې په مرسته څه نا څه ادارو په کار پیل کړی دی، خو د بده مرغه تر اوسه هم هغه څه چې لازم دي په سالمه توګه نه دي تر سره شوي، نور مسایل یې جدا بحث غواړي، خو د ښوونې او روزنې په برخه کې باید تر هرڅه زیات کار وشي، ځکه د هرې ټولنې او هر هېواد امن، پرمختګ او خوشحالي د علم او پوهې سره تړلي دي. که علم او پوهه نه وي سالمه او عصري ښوونه او روزنه نه وي، نو نه امن شته او نه پرمختګ.

سره د دې، چې په دې ورستیو کې په افغانستان کې د ښوونې او روزنې چارې ګړندی شوي د ښوونځیو شمېرې زیاتې شوي، شخصي ښوونځي هم په زیاتېدو دي، خو د زده کوونکو علمي کچه په هماغه اندازه نه ده کومه چې ورته ضروري او لازمه ده، د دې لپاره باید حکومت نور هم خپلې هلې ځلې ګړندی کړي او ښوونې او روزنې ته خاصه پاملرنه وکړي تر څو د افغانستان هر ماشوم د زده کړې په جامه سمبال او ځوانان یې د سالمې او ریښتنې پوهې او علم خاوندان شي، تر څو د ښوونې د امنیت، پرمختګ او سوکالۍ لپاره هم ولوړې اړتیې نورې تر سره د هېوادونو سره سیال شي.

Ketabton.com

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلوېښت حدیثونه

لیکونکی: سمیع الله خاکسار

لمونځ په دین کې یو ډېر ستر مهم بدني عبادت دی، نو ځکه د لمانځه په حصه کې ډېر زیات حدیثونه راغلي دي، چې د هغوی را ټولنه دلته گران کار دی، اما له هغوی څخه څلوېښت (۴۰) حدیثونه په لاندې ډول دي.

① نبي اکرم ﷺ ارشاد مبارک دی، چې الله ﷻ زما په امت باندې د ټولو څیزونو څخه مخکې لومړی لمونځ فرض کړ او په قیامت کې په د ټولو څیزونو څخه مخکې لومړی د لمانځه حساب کتاب کېږي.

② د بنده او د شرک په منځ کې فرق یوا ځې لمونځ دی.

③ د اسلام نښه لمونځ دی څوک، چې زړه فارغ کړي او د وختونو او مستحباتو لحاظ ساتلو سره لمونځ وکړي هغه مؤمن دی.

④ هیڅ یو شی د ایمان او د لمانځه نه بهتر فرض کړ شوی نه دی که چېرې د دې نه بهتر بل شی فرض کړی شوي وي، نو فرښتو ته به یې د هغه حکم ورکړی وای فرښتې شپه او ورځ په رکوع او سجده کې دي.

⑤ لمونځ د دین ستنه ده.

⑥ لمونځ د شیطان مختور وي.

⑦ لمونځ د مؤمن نور دی.

⑧ لمونځ بهترین جهاد دی.

⑨ کله چې بنده لمونځ شروع کړي، نو الله ﷻ د هغه طرف ته پوره توجه فرمایي او کله چې لمونځ نه لیرې یې الله ﷻ هم ترې لیرې شي.

⑩ کله چې کوم آفت د آسمان نه نازلېږي، نو د جومات له آبادوونکو نه لیرې وي.

⑪ که چېرې لمونځ ادا کوونکی په څه وجهه دوزخ ته ولاړ شي نو اور یې د سجدې ځایونه نه سوځوي.

⑫ الله تعالی د سجدې ځایونه په اور حرام کړي دي.

⑬ د ټولو نه زیات ښه عمل د الله تعالی په نزد لمونځ دی، چې په وخت باندې ادا شي.

⑭ الله تعالی ته د بنده په ټولو حالانو کې د ټولو نه زیات ښه دا حالت دی، چې هغه په سجده کې وویني، چې تندی یې پر ځمکه وي.

⑮ الله تعالی سره د بنده د ټولونه زیات نږدې والی په سجده کې وي.

⑯ د جنت کنجي لمونځ دی.

⑰ کله چې بنده د لمانځه لپاره ودرېږي، نو د جنت دروازې ورته خلاصې شي او د الله تعالی او دغه لمونځ ادا کوونکي ترمنځ پرده لیرې شي تر څو چې په ټوخي یا نور څه باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغول نه شي.

⑱ د لمونځ درجه په دين کې داسې ده لکه د سر درجه په بدن کې.

⑲ لمونځ د زړه نور دی څوک چې زړه نوراني جوړول غواړي، څو په لمانځه سره دې جوړ کړي.

⑳ د ځمکې په کومه برخه د لمونځ په چې ذريعه الله تعالی ياد شوی وي هغه برخه د ځمکې په نورو حصو د ځمکې فخر کوي.

㉑ څوک چې دوه رکعت لمونځ وکړي د الله تعالی نه څه دعا وغواړي، نو الله تعالی به د ده دعا قبولوي، خو که زر وي يا د څه مصلحت له خاطره څه موده پس وي خو ضرور به يې قبلوي.

㉒ څوک چې يو اخې والي کې دوه رکعته لمونځ وکړي، چې د الله تعالی او فرښتو نه بغير يې هيڅ څوک هم ونه ويني، نو هغه ته به د دوزخ څخه د خلاصون اجازه نامه ورکړ شي.

㉓ څوک چې يو فرض لمونځ ادا کړي د الله تعالی په نزد د هغه يوه دعا قبوله شوه.

㉔ هغه څوک چې د پنځه وخت لمانځه ساتنه کوي د هغه رکوع، سجده، اودس او نور په ښه شان ادا کوي جنت د هغه لپاره واجب شو او دوزخ په هغه باندې حرام شو.

㉕ لمونځ د هر پرهېزگار قرباني ده.

㉖ مسلمان بنده کله، چې د پنځو لمونځونو ساتنه وکړي شيطان د هغه نه ويرېږي او کله چې هغه په لمونځونو کې بې پروايي وکړي، نو شيطان په هغه زړور شي د هغه په غلولو کې يې طمع پيدا شي.

㉗ د ټولو نه بهترين عمل په اول وخت کې لمونځ کول دي.

㉘ د الله تعالی په نزد د ټولو لمونځونو نه زيات خوښ په اول وخت کې لمونځ کول دي.

㉙ د ماسپښين د لمانځه ړومبي د څلورو رکعتو ثواب داسې دی لکه د تهجد د څلورو رکعتو.

㉚ د ټولو نه بهترين لمونځ د نيمې شپې لمونځ دی، خو د دې کوونکي ډېر کم دي.

㉛ کله چې بنده لمانځه ته ودرېږي، نو د الله تعالی رحمت هغه طرف ته متوجه شي.

㉜ د تهجد لمونځ ضرور کوئ، چې تهجد صالحانو طريقه ده او د الله تعالی د نزديکيت سبب دی تهجد د گناهونو نه منع کوي او د خطاگانو د معاف کولو ذريعه ده او له دې سره بدن هم تندرست کېږي.

㉝ د آخرې شپې دوه رکعته لمونځ د ټولې دنيا څخه بهتر دی. رسول الله ﷺ وايي: که چېرې ماته د مشقت ويره نه وي، نو په امت به مې فرض کړی وای.

㉞ د الله تعالی خاص بندگان هغه دي، چې د شپې د خپل رب د پاره په سجده او په قيام کې وي.

㉟ د شپې مونځ د الله تعالی د شکر ذريعه ده.

㊱ ابو هريرة رضي الله عنه وايي: چې ما د رسول الله ﷺ نه واورېدل، چې د فرض مونځ نه پس غوره مونځ د شپې مونځ دی.

㊲ د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وويرېږئ د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وويرېږئ. د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویرېږئ.

㊳ لمونځ ترک کول بنده کفر ته رسوي یو بل ځای ارشاد دی، چې د بنده او کفر وصل د لمانځه ترک دی، بل ځای ارشاد دی، چې فرق د مسلمان او کفر په منځ کې لمونځ دی.

㊴ څوک چې دوه لمونځونه بغیر د کوم عذر په یوه وخت قضا کړي هغه د ګناهونو د دروازو څخه یوې دروازې ته ورسېږ.

㊵ په اسلام کې د هغه کس هیڅ حصه نشته، چې لمونځ نه ادا کوي او بې اودسه لمونځ نه کېږي. لمونځ د دین لپاره داسې دی لکه د سړي لپاره چې سر دی.

غوره ویناوې

لیکوال: ثناء الله رحمتي

① کار هغه کوه، چې ستا په کې فایده وي او د هغه کار څخه ځان ساته، چې ستا په کې تاوان وي.

② ګناه لږه کوه، چې مرګ در باندې اسان شي.

③ هرڅوک چې تاته د خلکو راز وایي په دې پوه شه، چې ستا راز به نورو ته هم وایي.

④ دوست ته د زړه حال وایه او دښمن ته لاپې.

⑤ هوښیار هغه څوک دی، چې کار شروع کړي او انجام یې په ځان فرض وګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو باندې یچې له رسول الله (ص) نه پوښتنې کوي

لیکونکی: سید شفیق الله رحیم زی

① غواړم چې دعا مې قبوله شي؟
ځواب: له حرامو ځان وساته دعا به دې قبوله شي.
② غواړم چې روزي مې پراخه شي؟
ځواب: تل په اوداسه کې اوسه.
③ غواړم چې الله (ج) را باندې رحم وکړي؟
ځواب: د الله (ج) په مخلوق رحم کوه.
④ غواړم چې رسوا نه شم؟
ځواب: له زنا څخه ځان وساته.
⑤ غواړم چې لوی عالم شم؟
ځواب: تقوا غوره کړه لوی عالم به شې.
⑥ غواړم چې د الله (ج) تابعدار بنده شم؟
ځواب: فرایض مه پرېږده.
⑦ غواړم چې عزت مند شم؟
ځواب: خلکو ته لاس مه نیسه عزت مند به شې.
⑧ غواړم چې عادل شم؟
ځواب: څه چې ځان ته خوښوې نورته یې هم خوښوه.
⑨ غواړم چې ځواکمن شم؟
ځواب: په خدای (ج) باور او توکل کوه.
⑩ غواړم چې لوی سړی شم؟
ځواب: د خلکو سره مرسته کوه.
⑪ غواړم چې غني شم؟
ځواب: قناعت غوره کړه.
⑫ غواړم چې ایمان مې پوره شي؟
ځواب: اخلاق ښه کړه.
⑬ غواړم چې د قیامت په ورځ الله تعالی را څخه خوشحاله وي؟
ځواب: له جنابت څخه ځان پاک ساته.
⑭ له ټولو لویه ګناه څه ده؟
ځواب: بد اخلاق او کنجوسي ده.
⑮ له ټولو غټه نیکي کومه ده؟
ځواب: ښه اخلاق، عاجزي او صبر ده.
⑯ غواړم چې ګناه مې کمه شي؟
ځواب: استغفار ډېر وایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله (ص) فرمايلي دي:

را ټولونه: همت الله نايل

کله چې زما په امت دا پنځلس خويونه پيدا شي هغه وخت به د مصيبتونو نازلېدل پرې شروع شي.

① کله چې ملي شتمنۍ شصخي مال وګڼل شي.
② کله چې زکات جريمه وبلل شي.
③ کله چې امانت غنيمت وګڼل شي.
④ کله چې مېړه د خپلې ښځې پيروي پيل کړي.
⑤ کله چې د مور او پلار نافرماني پيل شي.
⑥ کله چې د ښېګڼې په مقابل کې بدي شروع شي.
⑦ زوی پر خپل پلار ظلم شروع کړي.
⑧ په جوماتونو کې چغې شروع شي.
⑨ د قوم نا اهل سړی مشر شي.
⑩ نشه يي توکو کار عام شي.
⑪ د ناوړه خلکو قدر پيل شي.
⑫ د وريښمو اغوستل پيل شي.
⑬ موسيقي آلات عام شي.
⑭ سندر غاړی عام شي.
⑮ په نېکو خلکو لعنت پيل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهانو ویناوې

راټولونه: عنایت الله افختار او سباوون اتل

① هغه وکړي چې د هدف د تر لاسه کولو په لاره کې هر راز سربندنې ته چمتو شي د خپلواک پالو له جملې څخه شمېرل کېږي. (حضرت محمد (ص)

② ستاسو ستر دښمنان ستاسو ناوړه دوستان دي (عبد القادر جیلانی رحمه الله)

③ خپل او د کورنی ستاینه دې د خلکو په وړاندې مه بیانوئ. (لقمان حکیم صاحب)

④ دوست ته راز مه وایه کیدای شي سبا ستا دښمن شي. (لقمان حکیم صاحب)

⑤ آزادي په زور اخیستل کېږي ورکول کېږي نه. (علامه سید جمال الدین افغان)

⑥ ریښتنی عالم د هرچا په زړه کې دوست او محبوب وي. (حضرت علی (رض)

⑦ بې د امتحانه د چا په دوستي باور مه کوئ. (امام شافعي رحمة الله)

⑧ د ښایسته ښځې په لیدو سترګې او د نېکې ښځې په لیدو زړه خوشحالېږي. (ابراهیم رحمه الله)

⑨ د هر ملت سرمایې د هغه ملت د ورځې بچیان دي. (منصور رحمه الله)

⑩ مطالعه د غم او پرېشانی غوره ملګری ده. (حضرت عمر (رض)

⑪ ښه دوست هغه دی، چې په سخته کې پکار شي. (سعدي رحمه الله)

⑫ د څراغ له وینا څخه ګټه واخلئ او دې ته مه ګورئ، چې څراغ د چا په لاس کې دی. (عائشه رضی الله عنها)

⑬ د ژبې خویونه د پښو له خویدو څخه خطرناک دي. (حضرت عثمان (رض)

⑭ د ایمان دښمن درواغ د عزت دښمن سوال د عقل دښمن غوسه او د دولت دښمن بدنیتي ده. (حضرت علی (رض)

(c) ketabton.com: The Digital Library

⑮ څوک چې ځان تر نورو غوره بولي همدې ته غرور وايي. (سفيان ثوري رحمه الله)

⑯ د بدو ملګرو فاسدو دوستانو او د ګناه او فساد له ځايونو څخه لرې ګرځئ. (فتحي يکن رحمه الله)

⑰ ريښتني ورور او دوست مو هغه دی، چې درته نصحيت کوي. (حسين (رض)

⑱ چې چېرته عزت خوندي نه وي له هغه ځای ځان وساتئ. (هجوری رحمه الله)

⑲ غوره نېکي د خپلو دوستانو د عزت ساتنه ده. (حسن بصري رحمه الله)

⑳ د هغه چا دوستان کم وي، چې په ښکاره يو څه او په پټ بل څه کوي. (معاذ الرازي رحمه الله)

㉑ د بې عقله پلاس سوال او ځواب لېږل خپلې پښې په تبر وهل دي. (سليمان عليه السلام)

㉒ که ښه شهرت او د علم زده کړه غواړئ، نو د ناپوهانو او بدعملو دوستانو مجلس ته نږدې والی مه کوئ. (ادريس عليه السلام)

㉓ د خواهش او نفس منوونکو دوستانو ناسته، پاسته او مجادله مه کوئ او مه يې وينا ته غوږ نيسئ. (ابن سيرين رحمه الله)

㉔ کله چې شخص په خپله د ځان ستاينه کوي کيدی شي عزت يې له منځه ولاړ شي. (امام مالک رحمه الله)

㉕ د پټ منافقت څخه ښکاره دښمني غوره ده. (جعفر صادق رحمه الله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي غلا څنګه او څه ته وايي؟

عاشق الله احساس

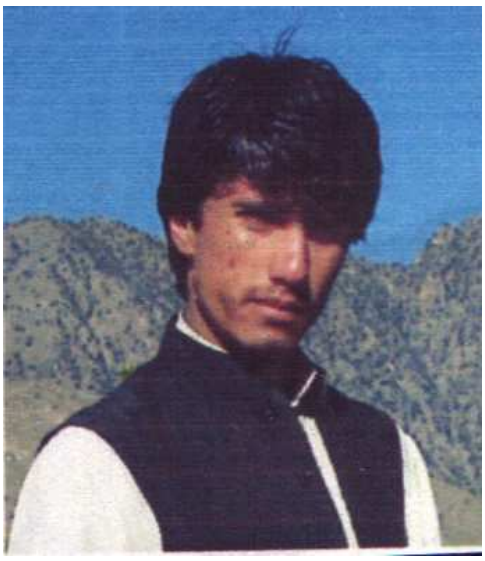

د هر څۀ دمخه بايد د غلا او غل په معنی او مفهوم يې څه رڼا واچو دا خو يو څرګند حقيقت دی، چې ټول ورباندې ښه پوهېږي، خو ادبي غل د خپل ځان د شهرت ميندلو په خاطر دغه ناوړه کړنه تر سره کوي، خو زه حيران داسې سپين سترګې او ناپوهه غل ته يم، چې ادبي غلا کوي، خو په دې نه پوهېږي، چې دا کړنه هيڅ کله پټه نه پاتې کېږي او حتماً يوه ورځ د رسوايي تر داره پورې رسېږي، خو سوال دا پيدا کېږي، چې آيا د نورو غلو غوندې ادبي غل جزا ليدی شي او کنه او يا ادبي غلا جرم ګڼل کېږي که نه؟ په دې اړه ځوان ژررنالیست او فرهنګپال محمد شعيب (غروال) داسې وايي، ادبي غلا په شعوري او اګاهانه ډول ديو چا تخليق يا تحقيقي پديده په خپل نامه کټ مټ او يا په لږو ډېر توپير چاپ کړي ادبي غلا بيا نور ډولونه هم لري، خو يو ډول يې توارد هم کيدی شي، چې په ناپوهی يا نا خبری دوه ادبي تخليقونه يو ډول يا ورته خپاره شي، نودا چې ادبي غلا د ادبيانو په قانون او فلسفه کې جرم ګڼل کېږي، نو زه به درته د ادبي غلا ديو غل څرګند اونه پټېدونکی مثال در وانښايم که تاسې غواړی، چې پرې ښه پوهه شی، نو د لوپټه مجلې ۱۳۹۰ کال دربيمه ګڼه احو اتم مخ، چې د ګڼې د سر پاڼې عنوان ښځه او ټولنه تر سر ليک لاندې ليکنه ده، چې دغه ليکنه او شعر د شاعر عاشق الله (احساس) دی د ۱۳۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال په لومړو کې د لوپټې مجلې ته د خپاروي په موخه په داسې وخت، چې انټرنټي اسانتیاو ته یې لاس رسي نه درلود په قلمي ډول یې لیکلي وو، چې خپل نوم او تخلص یې د لیکنې پر یو اړخ لیکلي وو د لوپټې ادارې ته یې ورسوي، ځکه چې د لوپټه مجلې خپرونکی ټولې فرهنګپالی خویندې وي، نو په دې اساس د ګڼې په سر پاڼه کې لیکل شوی شمېرې ته ټلیفون وکه، چې همدغه شمېره د همدې ګڼې دیو فرهنګپال سره وه، چې ځوابي پیغام یې ورکړ ورته یې وویل، چې څه ویل لرې لیکونکی ور ته د خپلې لیکنې په اړه هدایت وغوښت، چې څنګه خپله لیکنه ستاسې تر ادارې در ورسوم هغه ورته په ځواب کې وویل، چې تاسې خپله لیکنه په یو سر بند پاکټ کې واچوئ او د اکمل کتاب پلورنځی ته یې ورکړئ او هغه به یې کریاب ته ورسوي ستاسې لیکنه حتماً زموږ تر ادارې را رسېږي. لیکونکی په همدغه هدایت عمل وکړ د څه وخت په تېرېدو وروسته د ۱۳۹۰ هـ ش کال درېیمه ګڼه د چاپه را ووتله، خو لیکونکي ته په لاس نه وه ورغلې او نه یې د خپلې لیکنې په لټه کې وو، چې ایا زما لیکنه په دغه ګڼه کې خپره شوې که نه، خو دیو کال تېرېدو وروسته په ۱۳۹۱ هـ ش کال د کونړ سیند په پنځه کلنه مشاعره کې دغه ګڼه په لاس ورغله او د ډېرې د قیقې مطالعې پر اساس یې په خپله لیکنه او شعر سترګی ولګیدی، چې داسې یو چا وربانديې خپل د لیکوالی نوم لیکلی، چې ستا په هیڅکله وربانديې باور ونه شي، چې دادی ادبي غله بریښنا شیرزی وی، چې خپله د مجلې مسوله مدیره هم ده په تېرو ګڼو کې یې هم داسې په زړه پورې لیکنې کړي دي شاید هغه هم داسې وي، چې د خپل شهرت مندلو په خاطر یې ډېر هنر زده کړي. د دغه لیکونکی څو بیت شعر چې د خپلې لیکنې تر څنګ یې د لوپټې پلو ته ډالۍ کړي یو څرګند حقیقت دی، خو د ادبي غلا په وجهه یې د تخلص دوهم توری درېیم او درېیم توری یې دوهم لیکلی، چې څوک ترې مانا او مفهوم وانخلي او پرې پوهه نه شي، چې ادبي غلا یې کړې، چې په اصل کې تخلص احساس دی د شاعر د شعر مطلعه څه داسې ده.

نن څومره خوند کړی چې پر سر دې د حیا لوپټه
د پښتنو پېغلو کلتور دی د ښکلا لوپټه
چې رقیبان مې ورته بیا ګوته په خوله پاتې شي
خاونده بیا مې کړې سر شاره د غزا لوپټه
خدایه ملالۍ غوندې پېغلې مو بیا هم پیدا کړې
چې ملالې د د ښمن پر ضد تړلې وه له ملا لوپټه
د پښتنې مینې احساس په کې څرګند ښکارېده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره مې خوښه شوه له ورايه په رښتيا لوپټه

نو گرانو لوستونکو ادبي غله او غلا خو مو ښه وپېژنده، خو چې تاسې خداى مه کړه کله داسې ونه کړئ، ځکه د غلا په مفهوم خو پوهه ياست او بيا ادبي غلا د ادب ښکلا زيانمنوي او هغه څوک، چې ښکلا زيانمنوي نه يوازې دا چې شاعر او ليکوال نه دی، بلکې د شاعر او ليکوال پر ضد يو څوک دی او دا هم ځکه چې شاعري او ليکوالي د ادب او د ښکلا د پنځولو يوه رنگينه ده.

عاشق الله احساس

چاته شي درد چاته دوا شي مينه
چاته پرهر چاته وفا شي مينه
څوک د منزل تر حده ورسوي
د چا نيمگړی بې پروا شي مينه
چاته د ټول ژوندون خوښي ورکوي
چاته په برخه کې سزا شي مينه
بيا د غزل تر مناروونو رسي
پټ چې په زړونو کې پيدا شي مينه
څوک د کعبې غوندې طواف پرې کوي
چاته په شرعه ناروا شي مينه
چې د پښتو احساس شعور ولري
هله کاميابه شي رښتيا شي مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنتون لنډه کیسه

لیکونکی: ارین ننګیال

کله کله انسان ته په ناخود آګاه ډول د را رواني پېښې د پېښېدو الهام کېږي. په افغانستان کې خو دا ډول احساس هر سړي ته هرې ورځ پیدا کېږي، خو زه په دې نه پوهېږم، چې د کوم نېک عمل په بدل کې الله تعالی را سره دا ډول احسان وکړ. د کابل پوهنتون د شپې پوهنځي د انګلیسي ادبیاتو په دریم سمستر کې مې تحصیل کاو په ډېره مینه به پوهنتون ته تلم، خو ای کاش چې تر پایه مې رسولی وای.

په مني کې یا پوهنتون ته ورتګ څه اسانه کار نه و، پس د زړه وینې خوړل وه د ماښام شپږ بجې به رخصت شو، څو چې به کورنو ته رسېدو او وه نیمې بجې یا اته بجې په وې.

که له یو بخوا د نړۍ ټول فوځیان د افغانستان د کراری لپاره راغلي ول، خو خلک ان په خپلو کورونو کې هم خوندي نه ول. آیا په داسې شرایطو کې تر نیمې شپې پورې په ښار او کوڅو کې دیو جینی ګرځېدل د وېرې خبر نه وه؟ څو چې به کورته رسېدم نه به زما په څیره کې سرخي وه او نه به د کور په غړو کې اخیر تعلیم مې کاوه. که څه هم چې موږ د ناوخته رسېدو ستونزو یو څه حل کړې وه، خو افغانستان نه هم د ټګانو ښار جوړ دی سړی حیران پاتې کېږي، چې باور وکړي د هر سیمې محصلینو په ډلییز ډول موټرونه په کرایې نیولي ول. سهار به یې پوهنتون ته رسول او ماښام به یې بېرته کورونو ته بېول، خو داسې به ډېر کېدل، چې موږ به په تمع ودرولي بېغمه ول سبا به یې آنې بانې کولې.

یو ماښام د تېر په څیر تر ناوخته چې ځینې محصلینو د لارې د بندیدو خبرې کولې. کابل کې چې یو عادي مامور هم چېرته ځي سړکونه ورته پوره یو ساعت بندوي. کله چې د موټر له راتګ نه ناهیلی شولو: نو څلورو جنګو کورونه مو په یوه لارې پراته ووه یو ټکسي موټر په کرایه کړ او کورونو ته روان شولو.

له عمومي سړک نه زموږ کورته د پښو پنځلس دقیقې لاره وه. موټر نه ځکه را ښکته شوم، چې زموږ د هم صنفي کور دیو څه لیرې و د دې لپاره خو یې ان له سترګو اوښکې راغلې، چې له کلي نه یې مېلمانه راغلي ول هغه له خپلو خپلوانو پټه پوهنتون ته راتله. زړه نا زړه موټر نه ښکته شوم آسمان خړ و وریځو پوښلی و سخته تیاره وه. یو یو څاڅکی باران هم په واربدو و د سړک د غاړې هټې هم تړل شوې وې کړندۍ روانه وم کله به مې له ویرې نه شاته کتل او کله مخ ته نه مې غوښتل چې د خپلو پښو تراپا (اواز) واورم په سړک یو یو موټر هم تېرېدو، خو زه د کورونو تر څنګ تروږمۍ ته روانه وم ماوې چې چاته ښکاره نه شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل د موټروالا یو بد عادت دادی، چې کله چې کومه جینۍ د سړک په غاړه روانه او یا ولاړه وي، نو هر موټروان په خپل وار موټر دروي دا کار له سړیتوب نه نه کوي، بلکې دا د هغوی سپک نظر وي نه پوهېږم چې په کومو سوچونو کې روانه وم، چې یو وړکی موټر مې له څنګه نه په ډېری تیزی سره تیر شو، خو وړاندې یې سخت بریک وواهه او ببرته شاته راغی له ویرې ځای پر ځای ودرېدم. موټر زما تر څنګ ودرېده څلور هلکان ترې په ببره را ښکته شول او زما خواته یې را منډې کړې پښې مې سستې شوې په سترګو مې تیاره شوه او په ځمکه ولوېدم، څو چې په ځان خبرېدم د بوجی په څیر څه یې را په سر کړه او موټر ته یې پورته کړم په ډېری سختی مې ساه اخیسته موټر ګړندی روان شو هغوی په تلیفون کې څه ویل، خو زه داسې وم لکه خوب چې وینم غږ مې نه پورته کېده، ژبه مې په ستونې کې وچه وه، لاسونه او پښې مې بې دمه ول همدا چې موټر ودرېده او د کور ګراج ور خلاص شو زما سترګې هم پټې شوې وې.

چې کله مې سترګې وغړیدې په سپین چت کې راته ګلان ښکاره شول په ببره له ځایه پورته شوم مخ ته لاته رنګ راته یو تور زلمی چې په لاس کې یې د معدني اوبو بوتل نیولی و ولاړ و سر مې نه شو ټینګولی ګنګسه وم. زلمي سره چې سترګه په سترګه شوم مسکی شو مخامخ را ته کېناست څنګه یې نغمې؟

له دې خبرې سره نوره هم وارخطا شوم په ریږدېدلو لاسونو له مخ نه پیکی لری کړ ما خبرې ته خوله جوړوله خو ژبه مې په خوله کې نه ګرځېده وچه کلکه وه. همدا چې هلک زما ټول مخ ولید له غمبرو یې کلکه کړم لدې سره مې په چغو شروع وکړه د زلمي له ودرېدو سره چې له پښو را کلک کړ بوټونه مې ورته ښکل کړه زاري مې ورته وکړه خدای ته وګوره ورورجانه ما پرېږده عذر درته کوم ورو جانه پښې دې ښکلوم ته زما مشر ورور یې.

ما زاري کولې او زلمي رډې رډې را کتل یو دم یې چیغه کړه. بس بس چې ماته تلیفون دی غږ دې وانه ورم کنه لدې سره مې کوښښ کاو چې د ژړا غږ مې پورته نه شي خو هیڅ نه کیده یو وار بیا د زلمي چیغه پورته شوه د سپي لورې غلې شه تلیفون یې بند کړ اور بوز یې را وړاندې کړ او په کرار یې وویل خواکې مې ده غلې شه پوشوې؟ له دې سره مې سلګی په ستونې کې خیره شوې د ښه په مانا مې سر ښکته کړ، کله چې زما د غلې کېدو ډاډه شو بیا یې زنګ وواهه له خبرو یې داسې پوشوم چې د خور غاښ یې په درد شوی و له ده نه یې درمل وغوښتل د خور په ناروغی د زلمي په څیره د خواشینی نښو په ښکاره کېدو مې په سلګو سلګو ورته وویل. خور دې په کور کې غاښ درده او ستا دلته ورته وینه وچه شوه که زما په څیر څوک ستا خور وتښتوي یو خور د خپل ورونه عزت غواړي آیا ته خپله خور بې عزته کوې ستا خور زما د عزت د ژغورلو لپاره تاته تلیفون وکړ خو ته نه پوهېږې که ته دې په خپل خور دومره دردېږې، نو زه هم تاته ورور وایم زلمي غلی ولاړ او هیڅ یې نه ویل وچلی یې په ګوتو ونیو نا څاپه یې د دل اغا چیغې پیل کړې د زلمي له نارو سره زما ژړا په سلګو بدله شوه وجود مې په خپل اختیار نه و ټوله رپېدم دل اغا په منډه خونې ته را ننوت زلمي په قهر ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل. موټر چالان کړه خو دل آغا کله ما او کله زلمي ته کتل چې دې وخت کې یې بیا پرې غږ وکړ دلېوني بچیه تاته وایم دل آغا په منډه له خونې ووت زلمی هلک زما کتابونه او دستکول را پورته کړل زه یې له لاسه ونیولم ژر مې ترې لاس را کش کړ او خپله پورته شوم. زلمی مخکې او زه وروسته شوم دباندې کوڅې کې کرولا موټر ولاړ و دوه کسه مخکې زه او زلمی شاته سیټ کې کېناستلو او موټر حرکت وکړ زلمی په کراره وویل: کور مو چېرته دی؟ غوښتل یې چې ځواب ورکړم خو خبره مې له خولې نه راووته په قهر یې راته وویل: تاته وایم کور دې چېرته دی؟ په بنده ژبه مې ورته ویل: ده ده ده غه غه خوانه یم غفور ندیم ښوښونځي څه څنګ ته. زلمی په خندا وویل ښه ته فرېبیا زموږ کاوندی یې له لرې شیبې چوپتیا وروسته موټر و درېده همدا ځای دی په بېړه مې شاوخوا وکتل چې خپل کور مې تر سترګو شو ورسره زړه مې ډک دک کېده ماوې چې په چغو چغو وژاړم.

زلمی رډې رډې را وکتل سترګې سرې سرې وې د لومړي ځل لپاره مې ورته څیره لږ څه سمه ولېده غوښتل مې چې د موټر نه ښکته شم، چې نا څاپه له لاسه ونیولم په کرار یې درته وویل. ته پوهېږې چې ستا د سرو وینښتو په اندازه مې مرګونه کړي او تا غوندې جینکو باندې مې څوڅو شپې تېرې کړي خو تر اوسه یې په هیچا زړه ندی درېدلی خو تا راته ورور وویل ستا په څیر زه هم یوه ګلالی خور لرم تا خو ولېدل چې د غاښ درد چې هم پرې نه لورېږي ځکه مې ؟؟؟ روغه خپل کورته راوستې خو که چاته دې څه ویل و بیا نو خپله خور هم نه پېژنم ځه په مخ دې ښه ژر له موټر نه ښکته شوم خو له یاده مې ووتل چې مننه ترې وکړم..... (پاتې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه، درې، څلور او پنځه

راټولونه: همت الله نايل

① دوه کسان د دين او وطن دښمنان دي.
۱ هغه عابد چې علم نه لري.
۲ هغه پاچا چې صبر او زغم نه لري.
② دوه ډېر بد خويونه.
۱ ډېره بخلي.
۲ زيات بې زړه توب.
③ دوه وړې هيڅکله نه مړېږي.
۱ د علم وړی.
۲ د دنيا وړی.
④ دوه ناوړه اعمال دي.
۱ د الله (ج) سره شريک نيول.
۲ مسلمان ته زيان رسول.
⑤ دوه غوره خويونه دي.
۱ په الله (ج) باندې ايمان لرل.
۲ مسلمان ته ګټه رسول.
۱ درې هلاکوونکي څيزونه.
① خواهش.
③ بخل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

③ ځان لوړوالی.

۲ درې شیان نه لري.

① د ورېځې سوری.

② ناوړه وینا.

③ چاپلوسي.

۳ درې څیزونه سړی کمزوری کوي.

① بې روزګاري.

② فسق.

③ اړتیا.

۴ د انسان ښکلا په درېو څیزونو کې وي.

① علم.

② مینه.

③ آزادي

۵ درېو سزا انسان ته ورکول کېږي.

① د مور پلار خفه کول.

② په خلکو جبر کول.

③ د نیکي په بدل کې بدي کول.

٦ درې کارونه مه کوئ.

① د بخیل نه قرض.

② د جاسوس دوستي.

③ د ښځې په خبره باور.

⑦ درې شیان یو ځل پیدا کېږي.

① ځواني.

② ښایست.

③ مور او پلار.

⑧ د درېو احترام کوئ.

① د اسلام قانون.

② د استاد.

③ د مور او پلار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ درې شیان خوښه ویئ.
① شفقت.
② خلوص.
③ ساده ګي.
۱۰ درې له ځان چمتو ساته.
① غم.
② زوال.
③ مرګ
۱۱ درې ویناوې په زړه پورې دي.
① وږې ته ډوډۍ ورکول.
② بربنډ ته جامې ورا غوستل.
③ قرآنکریم لوستل.
۱۲ درې له درېو بې برخې دي.
① بېړه کوونکی له کامیابۍ.
② غوسه کوونکی له سم اقدام څخه.
③ دروغجن له عزت څخه.
۱ انسان ژوند څلور پورې وي.
① علم.
② حلم.
③ عفت.
④ عدالت.
۲ څلور کم مه ګڼه.
① درد.
② ناداري.
③ اور.
④ دښمني.
۳ د غور ژوند څلور نښې وي.
① ښه وینا.
② ښه کړنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

③ ښه نیت.
④ ښه مجلس.
۴ د ایمان علامې څلور وي.
① تقوا.
② حیاء.
③ شکر.
④ صبر.
۵ څلور شیان په انسان کې غوره دي.
① حلم.
② علم.
③ مهرباني.
④ ښه خویي.
٦ څلور څیزونه سخت دي.
① عفوه د غوسې په وخت کې.
② سخاوت د ناداري په وخت کې.
③ ځان ساتل د خلوت په وخت کې.
④ حق خبره د ویرې په وخت کې.
۷ څلور کسان د څلورو قدر کوي.
① بوډا د ځوان.
② ناروغ د روغ.
③ غم د بې غم.
④ ژوندی د مړي
۸ د ایمان نښې څلور دي.
① صبر.
② یقین.
③ عدل.
④ جهاد.
۹ په څلورو بارو مه کوه.
① په ښځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

② په مال.
③ خوراک.
④ هغه چې عمل پرې نه کوي.
۱ پنځه په پنځو کې دي.
① دلیل په قرآن کې.
② درناوي په قناعت کې.
③ ویره د شپې په لمانځه کې.
④ بډایي په قناعت کې.
⑤ ذلت په گناه.
۲ په پنځه شیانو کې بېړه ښه ده.
① د میلمه مخې ته د خوړو اېښودو کې.
② د مړي په تدفین او تجهیز کې.
③ د بالغې نجلۍ په نکاح کې.
④ د قرض په ورکولو کې.
⑤ له گناه څخه په توبه ایستلو کې.
۳ پنځه خویونه له سپي څخه یاد کړئ.
① که وږی وي هم د خپل څښتن ور نه پرېږدي.
② ټوله شپه د خپل مالک ساتنه کوي.
③ څومره چې ووهې خپل در نه پرېږدي.
④ ځان له استوگنځی نه جوړوي.
⑤ د دولت او شتو هیڅ فکر ورسره نه وي.
۴ د زړه درملنه په پنځو کې ده.
① د قرآنکریم په تلاوت کې.
② له حرام مال څخه پرهیز.
③ تهجد لمونځ کې.
④ په سپیدو داغ کې دعا غوښتل.
⑤ د علماؤ سره کېناستلو کې.
۵ د پنځو دوستانو ځان وساتئ.
① بې عقله دوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

② دروا غجن دوست.
③ بخیل دوست.
④ فاسق دوست.
⑤ ډارن دوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مامور صاحب یم (طنز)

ژباړونکی: طارق (کریمزی)

د دولتي د فترونو څخه په یوه دفتر کې کار کوم څه وخت، چې د وظیفې څخه رخصت شم د معمول سره سم د هغې خلطې سره، چې په جیب کې مې وي د نورو مامورینو په څیر، چې هره ورځ رخصت شي د شپې لپاره د غذا اخیستلو په لټه کې سرګردانه ګرځي زه هم هره ورځ د دوی په څیر مصروف ووم.

سودا خرڅوونکی هغه سودا، چې ښه او تازه وي خرڅوي او هغه څه، چې د دوی څخه بېکاره او څوک یې نه اخلي په ټیټ پوړو دولتي مامورینو خرڅوي او هغوی ته یې ساتلي وي.

یو سودا خرڅونکی بل ته وویل: واه هلکه! دغه پاتې شوی مال لکه چې نه خرڅوې؟

بل ورته په ځواب کې وویل: ته هم عجیبه سړی یې! ښه وینې چې دا سودا بل څوک نه اخلي فقط دولتي مامورین یې اخلي او بس.

کله چې رخصت شي ټول د سودا اخیستلو لپاره راشي ټول سودا خرڅوونکي یودم بازار ګرم کړي او چیغې جوړې کړي: واخله مامورجانه، واخله کچالو، یوسه کچالو واه واه دغه پیاز وګوره څومره ښایسته دي او د ځانه سره غلی ووایي، چې صرف بې وجدانه چینجو خوړلي دي او بیا په زوره چیغې کړي: بهترین پیاز، پالک، کچالو، ګندنه د مامور صاحبانو لپاره لیلام ژر کوه، چې خلاصېږي. هله ژر کوه لیلام دي.

خلاصه دا چې په چیغو یې راته سر په درد کړ ولاړم، چې یو کیلو کچالو کور ته یوسم، چې زه او زما بچیان یې ښه په مزه مزه وخورو.

ومې ویل: سلام کچالو جانه! کچالو هیڅ هم ونه ویل. د ځان سره مې وویل، دې مغروره کچالو ته ګوره، چې د دولتي مامورینو سلام هم نه اخلي نه پوهېږم چې ولې؟ په دې خبرو کچالو په قهقهه قهقهه سره وخندل او یې ویل: دې مامورک ته ګوره په جیب کې یې د پیسو درک

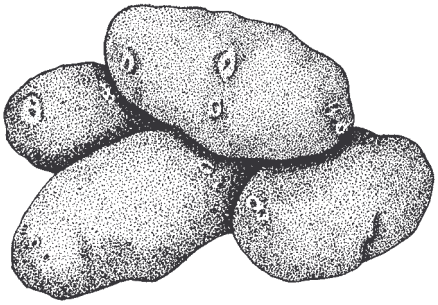

نشته او څومره اوچت پرواز کوي. ماته یې په غوسې سره کوښښ وکړه، چې د خپلې شړې سره سمې پښې وغزوې ته ښه پوهېږې، چې زما نرخ ورځ تر بلې اوچتېږي او ته هماغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مامورک یې ژر مې د سترګو څخه پناه شه.

د پیازو خواته ور نژدې شوم ومې ویل: سلام پیاز ماما ! دخولې نه یې یو لفظ هم ونه وته د ځان سره مې غلې غوندې وویل: دا هم د کچالو خان په څیر مغرور شو.

پیاز په جواب کې راته ویل: اوس زه په داسې ځای کې یم، چې ستا په شان مامورین په ما پسې نه شي رسیدلی. اوس زه د وزیرانو، زور لرونکو او مالدارانو سره یم او زما څخه پرته هیڅ ډوډۍ نه خوري.

مامور جانه ! ستا د دې لیلامي کرتې، سوری یخن قاق او شلیدلو بوټانو ځار شم. زما نور وخت مه ضایع کوه هغه وخت تېر شو، چې د فقیرانو خوراک به ووم. په ډېره نا امیدۍ سره د پیاز ماما څخه تېر شوم داسې نه چې ومې نه وهي.

د لوبیا تره خواته ور نژدې شوم. لوبیا تره سلام زړه مې ستا ډېر لیواله دی. لوبیا تره وخندل او ویې ویل: هی هی بېچاره مامور جانه ! په دوه زره افغانی معاش باندې څه غواړې وکړې د کور کرایه او که د تګ او راتګ د موټر کرایه، او که د بچو د مریضی د دوا پسې او که وچه ډوډۍ پرې اخلې. څه لاړ شه او زما د اخیستلو هوا دې د سر نه کوزه کړه دا داسې ده لکه چې غواړې په دې معاش یو کروزین موټر غواړې واخلې او یا پرې د وزیر اکبرخان په مینه کې یو کور واخلې. ډېر خجالته شوم رنګ مې تګ سور شو او له ځان سره مې وویل، چې والله دا هم رښتیا وایي.

د نخودو پر خوا ولاړم ومې ویل: نخوا اکا سلامونه: ډېره موده وشوه، چې سترګې مې ستا لپاره انتظار کوي زړه مې در پسې سم ټوپونه وهي، چې کله به وي چې تا په غوښه کې واچوم او یوه ښه قورمه ورنه جوړه کړم او بیا یې ښه په مزه مزه وخورم اوس دا راته ووایه، چې له ما سره کور ته ځې که نه؟

ویې خندل او ویې وویل: وه مامور وراره ! ستا د دې وچو شونډو نه ځار شم ماته خجالت راځي، چې له تا سره خبرې کوم اوس زما دوستي له هغه چا سره ده، چې په کروزین او بنز کې ګرځي. څه وخت چې زه د دې سره کور ته ولاړ شم زما لپاره هیڅ ځای نه وي هلته زما ډېر دوستان نور هم وي ورځ مو اختر او شپه مو برات وي په ډېره سختۍ سره په یو کنج کې ځای ونیسم او پروت یمه مېله ښه ګرمه وي. او څه وخت چې ستا په شان د مامور او یا غریب کور ته لاړ شم ډېر ویرېږم، ځکه چې ټول اولادونه یې د وږو لېوانو په څیر خولې وازې کړي، تردې چې د سترګیا د لیرې کولو لپاره مې هم نه پرېږدي او پرته د ویزې او یا پاسپورټ څخه مې هدیرې ته ولیږي د خانانو او زور لرونکو په کور خو یو څه پاتې یم تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زما نوبت را رسېږي یو څه موده تېره شوي وي. د لوبیا اکا څخه هم نا امیده شوم.

او لاړم چې د ماهي غوښې، چرګانو، غوایي او پسه د غوښو او تازه مېوې د حال احوال پوښتنه وکړم. بریالی نه شوم، چې خواته یې ور نژدې هم شم، ځکه چې د رنګارنګ موټرو قطارونه پرې لکېدلي ول.

د زړه د تسلی لپاره مې وویل: واه بې چاره مامورہ ولې نه پوهېږې، چې دا ټولې مېوې ترشې او دا غوښې خامې دي ولې دې خپل وخت ضایع کوی په بل طرف ولې نه ځې. فوراً هغمه منطقه مې پرېښوده د بازار په اخر سر کې د ټېپر تربور (شغلم) خواته ورغلم او مې او مې وویل: سلامونه تربورجانه! ټېپر د خندا نه په ډکه خوله وویل: و اعلیکم مامور صیب په خیر راغلې.

نن زه ښه متوجه ووم، چې ته کوم کوم ځای ته لاړې ډېر اوچتو سوچونو باندې سرګردانه وګرځېدې، خو کومه مثبته نتیجه دې تر لاس را نه وړه. زما او ستا دوستي ډېره ژوره او

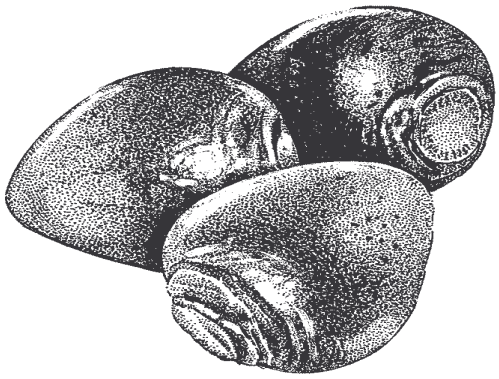

پخوانی ده، ځکه چې ستا پلار او زما پلار خپلو کې د تره زامن ول، نو باید دې باریکی ته ځیر شې که زه چېرته د نورو په څیر د مالدارو او سرمایه دارو په خدمت کې شم، نو خوار او بېچاره مامورین به څه کوي او څه به خوري. آفرین او بیا هم آفرین په ما چې د کروزنیونو سورلۍ خوښ نه لرم. زه خو غواړم چې فقط د ټیټ پوړو دولتي مامورینو په خدمت کې ووسم، چې مامورین او د هغوی بچیان مې په غیر د ویزې او پاسپورټ څخه خپلو خیټو ته کوز کړي او دعا راته وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو شیبې په خندا کې

لیکونکی: شاهد الله شاهد

① استاد یو شاګرد ته وویل، که تاته وویل شي، چې د ماشومانو لپاره څه ښه کار وکړي ته به څه وکړې؟

شاګرد: زه به ټول مکتبونه بند کړم.

② ډاکټر دیو ماشوم نه پوښتنه وکړه، چې ستا په خېټه کې کله درد وي، ماشوم ورته وویل، ډاکټر صاحب کله چې زه مکتب ته ځم.

③ یو مولوي زوی ته ویل، بچی سحر پاڅېدو کې ډېرې فایدې دي، مثلاً چې کوم مرغان سحر وختي پاڅي هغوی ته د خوراک لپاره چیغې او ملخان زیات پیدا کېږي.

زوی: کوم ملخان او چنجي چې سحر وختي پاڅي د هغوی د سحر وختي پاڅېدو دا سزا ده.

④ په یو کور کې د ښځې او خاوند جنګ و. خاوند ځان د نورو وهلو نه د بچ کېدو لپاره د کټ لاندې ننوت. ښځې ورته وویل: راځه د کټ لاندې ولې ننوتې. خاوند یې ورته د هغه ځایه په مینه او په نره ځواب ورکړو، چې دا زما خپل کور دی، چې چېرته مې زړه غواړي هم هلته به یم.

⑤ پلار (خپل زوی ته) زویه زه تا د شرارتي خلکو د صحبت نه لرې ساتل غواړم.

زوی: نو د دې په وجهه خو ځکه زه مکتب ته نه ځم.

⑥ یو سړي کونډه ښځه کړې وه، چې د دې نه مخکې یې درې خاوندان مړ شوي وو. یوه ورځ دغه سړی ډېر سخت ناجوړه و. د هغه ښځه یې سرته ناسته وه او ژړل یې که ته لاړې نو ما به چاته پرېږدې؟ هغه سړي ورته وویل: پنځم احمق ته.

⑦ ساده سړي یوه لاروي څخه پوښتنه وکړه دا سرک چېرته تللی دی؟ هغه ورته وویل: دا سرک روغتون ته تللی دی. ساده سړي وویل: ولې دا سرک مریض دی.

⑧ یوه ورځ ملا اودس کاوه او به خلاصې شوې او یوه پښه یې وچه پاتې شوه، چې لمونځ یې کاوه په یوه پښه ولاړ و. خلکو ورته وویل: دا ولې؟ هغه وویل: دا یوه پښه مې بې اودسه ده.

⑨ دیوې ښځې د خاوند نوم رحمت الله و، خو هغې به د شرمه د خاوند نوم نه شو اخیستی. هره ورځ به هغې لمونځ کاوه، نو د السلام علیکم و رحمت الله په ځای به یې دا ویل (السلام علیکم ای د وړو پلاره)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو پخوانو او اوسنو حالاتو ته لنډه کتنه

پروفېسر ډاکټر گل جانان ظریف (فرانکفورت ام ماین)

د پښتنو/افغانانو پخواني او اوسني حالات:

① د افغانانو اوسېد ځای او د واکمنې پولې.

سر لیک ښکاره کوي، چې دغه ډېره پراخه موضوع ده او خورا زېاتې څېړنې او بحث غواړي، چې په ارزي. مگر دلته په ځنو لنډو مثالونو بسنه او اکتفاء کېږي. د افغانانو/ پښتنو د اوسېدځي او د واکمني پولو د تاریخ په اوږدو کې زېات تغیرونه او بدلونونه لیدلي دي. ځنې وختونه یې پولې په ختیز کښې سیند خوا او کله گنکا ته رسیدلې او په لویدیز کښې کله د پارس خلیج او کله هم د مدترانې او خچنې یا تورې بحیرې غاړو او کله د لیبیا، ایتوپیا، حبشې څنډو، مېرو او د دنیوب غاړو ته په شمال کښې کله کش یا کس غر، سیر دریا او د ارال او سپینې بحیرې پورې خواوې وي او جنوب لورې ته یې لوی خوړ وو، لکه د هېتېتیانو، کسیانو، ساکو، لودیانو، غوریانو، هخامنشیانو (هه ښه منشیانو) پارتیانو او نورو په وختونو کې.

د احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان پولې په شرق کې د ستلج او سیند خوا د ناوو پورې غاړې، په جنوب کې لوی خوړ، په غرب کې تر مشهد او نیشاپور او شمال کې ادیتیا، یامور دریا (یا د امو رود) پورې رسیدې. دغو پولو ته استعماري هېوادو په زور، دسیسو، ټگیو، دوېښنو ډېر تغییر ورکړئ او افغانانا/ پښتانه یې په زیاتو او خورا ناوړو، شخړو، ستونځو او بخولو اخته کړي دي، چې تر اوسه دوام لري.

د پښتنو ځای او ټاټوپی ښایسته، ښکلی، شتمن او د ښې آب و هوا لرونکی دی، چې د ځنو ختیز پوهانو د وینا له مخې د نړۍ ډېرې ښایسته هرمنې میرمنې او نجونې، د دنیا خورا خوږې مېوې، پرېمانه او غوره د رنگونو او معدنیاتو او ډېر ارزښتناک غلمي، قیمتي ډبرې، ښې حاصل خیزې مځکې، ورشوگانې او څرځایونه لري.

② اولس

افغانان/ پښتانه چې اوس یې د نفوسو گرد شمېر د ۷۵ تر ۸۰ میلیونو پورې اټکل کېږي، یو ډېر لرغونی ټبر دی، چې په خورا پخوانو اثارو او ډېر لیکونو کښې د دوی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی د ځای او هېواد یادونې شوي دي. د ساري او لکښنې په توګه په مېخي ډبر لیکنو، رېګوېدا/رېغ پیدا یا روغ وې دا یانې روغه پوهه او روغه وینا نومي اثر کې په اوستا یا پیه ستا یا اپوستک چې غټ پوستک (غټ کتاب) هم بلل کېږي همدغه رنګه د ګل ګامیش د حماسې په سرودونو، په مېخمري لیک دود د باګستان په پاتېکره (نقش) او د هېرودوت، دیو دور، کسېنوفون او نورو په لیکنو کې یې یادونې شوي دي، چې دوی په کې ځایپال یا مینه پال، دود پال، مېلمه پال، پتپال او پتمن، زیار کښ او مېړني وګړي ښودل شوي دي.

مونستوارت الفنسټن لیکي، چې افغانان په خپلواکۍ مین، د دوستانو سره رښتیني پرتمن، پر خپلوانو او پلویانو مهربان، مېلمه پال، مېړاني، هوډمن، قانع او متواضع ځیرک او هوښیار وګړي دي" ارنولد فلیچر ورزیاتوي، چې ډېر امکان لري، چې افغانان د نړۍ تر ټولو مېلمه پال خلک وي"۲

تور بورن (Thorbun) د پښتنو د وزیرو د ټبر په هکله زیاتوي او وایي، چې دوی په خپل ځان متکي، زړور، هېواپال، مېلمه پال، متواضع، رښتیني، د زور کاري، رشوت او خیانت پر ضد وګړي دي) ۳

③ د دوی دیني، ټولنیزه، پوهنیزه، هنري او کلتوري ونډه:

لکه چې ورته اشاره شوې دوی په تاریخي اثارو کې د پوهې او هنر لېوال، مینه وال، زیرک او زیار کښ وګړي بلل شوي دي. دوی د ډېر پخوا راهیسې د واحدانیت پلویان او پرې باور او عقیده لري او دوی د پوهې او هنر په ودې او انکشاف کې مهمه ونډه لرلې، چې له دې کبله پښتونځۍ (بلخ) د «علم او هنر ګنبده» "د ښارونو مور" او د لوړو دړرفشو او بېرغونو لرونکی ښکلی ښار او د تمدن زانګو یاد شوې)۴

یاد مردال لیکي: د دینونو لوې برخې په بلخ کې منځ ته راغلي دي، چې وروسته یې په هندي (بهارتي) کلتورونو، ساساني کلتور او هم یې یهودي او عیسوي نړۍ تر آغېز لاندې راغلې، بلخ د ېوالي ټکی (ډګر او مرکز) وو"۵

پښتونځۍ د داتا (دود) او قانون جوړونې او قانون پالنې، دود ېز دولت د بنسټ کېښودلو او تاسیس ځای او اولسواکۍ او دستور د دې ځای د وګړو له خوا صورت موندلی: ښوتن (ښه تن) د دېموکراسې تعریف او ملاتړ کړی او مړدونئ (مېړانئ) یې کلک پلوی بلل شوی.

د نړۍ لومړې مصنوعي کره (ګلوبوس)، چې د طول البلد او عرض البلد خطونو وربانديې کښل شوي وو او غټ او عمده مرکز په توګه په کې غزني په ګوته شوی وو، په افغانستان کې جوړه شوې. ۶)

داسې په اوسنۍ نړۍ کې ډېر مورج شمېر توري د ګڼک (ریاضي دان) له خوا په بغداد کې ښودل شوي او د هغه ځای ځخه بیا ټولې نړۍ ته خپاره شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید یاده شي، چې ګڼ شمېر مهم توریز (حروفي) لیک دودنه د افغانانو له خوا ایجاد شوي، لکه مېخمری لیک دود، داین ډیپ (داین ډیب) لیک دود، چې یو د نړۍ ډېر بشپړ لیک دود، چې دواړه فینیقي، یوناني او لاتیني لیک دودونو ته ډېر ورته والی لري. د میلاد څخه زر کاله دمخه یې په منځني ختیځ کې د خپارولو د هڅو یادونه شوې. علاوه د دې خروټی، سغدی (یاسوری) نغری او نور لیک دودونه د افغانانو په ځای او هېواد کې منځته راغلي دي. ۷)

باید یاده شي، چې د لیک دودونو ایجاد د نړۍ د خورا مهمو نوښتونو څخه دي او د انسان غټه ځانګړنه په ګوته کوي.

بر سیره پردې، یو لړ نور نوښتونه هم د افغانانو له خوا را منځ ته شوي، چې یو لړ یې "په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه" او د "افغاني لیک دودونه" په نومو پوستکونو (کتابونو) او اثارو کې څېړل شوي دي، کوم چې د افغان اولس د پوهې او هنر، اولسواکۍ، خپلواکۍ سره د مینې او تاریخي لوړ مقام، دریځ او ویاړ څرګندویه دي، نو ځکه خو پښتونځي یا بلخ ته د "د علومو ګنبده"، "ښارونو مور" او "وړانګه" ویل کېدو.

بامیان، کس کور (کالیسه)، زرنج (زرغینه)، هریخوا (هرات)، نغرکوټ، وانه، هډه، پورو شاپورا (پېښور)، تاکسیلا (ټیکسلا) او نور د پوهې او هنر مرکزونه بلل کېدل او د افغانانو د پوهې او هنر، زیار، وړتوب او ویاړ څرګندوپه وو.

④ او سنی حالت:

ولې د ځنو د ځان ځاني، هروږۍ او د پردو، رقیبانو د لاس وهنو، په دسیسو او ټګېو تېروتنو او غولېدو او د خپلو خواړو په ځای و نورو اړیکو، ګوډاګیان او غمېزو ته غوږ نیونو او په خپلو منځو کې د وېښنو او نفاق دوی کمزوري کړي، ضعیف کړي، په جنګ جګړو یې اخته کړي، په مرګ ژوبلو مبتلا، هېواد یې ګنډواله، تاریخي لوړ او وړ ویاړونه یې بایلیي و په نجولو، سترنځو او مصیبتونو کې ښخ او راګېر شوي دي، چې د ځنو تفصیل او بیان (افغانستان ته اړول شوي زیانونه د شورویانو د مداخلې څخه) نومي اثر کې راغلي دي.

ځای او هېواد د کنډواله شوی او اولس په مرګ، ژوبلې، وژنې، لوږې، تندې، ویر، غم او ماتم کې لاهو او ډوب شوی دی او ظالمان، جابران او ګوډاګیان د دوی د مریي توب په هڅه او لټه کې دي.(۱)

---

۱ - اخیستن چینې

۱- Marco Polo, Von Veneding nach China, Berlin ۱۹۷۲, S۷۲ ff und Sarif, Gul Janan, Geschichte der Afghanischen Erzieung und Bildung, Frankfurt amMain, S. ۱۲ff

۲- Feletcher, Arnold, Afghanistan- Highway of Conquest, Itheaca, New York ۱۹۲۵, S. ۲۴ und Sarif, a.a. O.S ۲۳ff.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورانیو، ستونځو، کړاوونو او غمونو لړۍ ډېره اوږده ده، چې مفصلې څېړنې او بحثونه اېجابوي ولې دلته وربانديې د زیاتو تفصیلاتو ډډه کېږي، خو د حل، خلاصون او عملي لارنا امېدي، سستي، دوېښنه او سر ټیټتیا ندي، بلکې پوهه، د ښو او بدو سم تفکیک، هوډ مني، رشني، عدالت، یوالی، خپواکي، د خاورې پشپړتیا، اولسواکي، قانونیت او مشروعیت څخه دفاع، ملاتړ، فعالیت او حرکت دي.

که مرام مو ښه پښتمن ویارلی ژوند وي
د نفاق غمېز توب نه ځان ساتل کړي
په جهل ناپوهې کې مو خطر وینم پښتونه
څو مو وس وي هنر پوهه زده کول کړي

نو ټولو رشنو انسانانو او سپېڅلو افغانانو ته ښايي، چې را ویش شي، بیدار شي، را ټول شي، په علم او هنر پسې شي، د عدالت په خوا شي او خپل وجدان او ضمیر پاک وساتي او اولس، هېواد، کورنی او ځان ته د خدمت مصدر شي او د بشر دوستي، انساني کرامت او د بشر د حقوقو په درناوي، ساتنې او غښتلوب کې فعاله برخه واخلي.

و من الله التوفیق

فرانکفورت ام ماین

۳- Thorbrun, a. a. O. S. ۴۰f und Der afghanische Beitrag Zur Welt-kultur, Frankfurt am Main ۲۰۰۲, S. ۵۷

۴ – ظریف، گل جنان، په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، فرانکفورت امام ماین ۲۰۰۲ ، ۱۲ او ورپسې مخونه، ۴۰ او نور مخونه.

۵- ظریف، نوموړی اثر ۲۲ ، ۴۰ او نور مخونه

۶- Srohmair, Gerhard (Hg), Al- Biruni, In den Garten der Wissenschaften, Leipzig ۲۰۰۲, S. ۸۴ ff, und Sarif, a. a. O. S ۱۰۲f

۷- ظریف په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، ۲۵ او نور مخونه، ظریف، گل جنان، افغاني لیک دودونه، فرانکفورت او ماین ۲۰ ,۲۰۰۹ نور مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کړه

لیکونکی: معلم شفیق الله رحیم زی

انسان دیو فعال متحرک متجس او پلټونکي موجود په توګه د تل له پاره دا هڅه او هاند کوي، څو د محیط او ماحول په هکله کوم، چې د انسان ژوند یې احاطره کړی معلومات حاصل کړي دا معلومات ممکن حتمي جنبه ولري او یا ذهني معلومات حاصل کړي، چې دا معلومات ارادي وي یا غیر ارادي.

د روان شناسي له نظره د زده کړې تعریف:

د انساني فرد په سلوک او کردار کې مثبت او بنیادي تغیر ته زده کړه وايي یا په بل عبارت د تجربې او تکرار په نتیجه کې کوم مثبت تحول او تغییر، چې د انسان په سلوک او کردار او اعمالو کې منځ ته راشي عبارت له زده کړې څخه دی.

د زده کړې په هکله ځینې معلومات:

د زده کړې تقویتي تیوري اکثر داسې ویل کېږي، چې زده کړه هغه وخت په ښه ډول سره صورت نیسي، چې تشویق او ترغیب سره ملګري وي. د دې نظر مطابق انعام او بخشش د زده کړې لپاره اساسي ګڼل شوی دی.

کلارک هال یو امریکایي روان شناس ۱۸۸۴-۱۹۵۲ د زده کړې په هکله داسې نظر درلود، چې د هغه په عقیده د زده کړې له پاره اساسي اصل او عکس العمل تر منځ رابطه قایمول یا په بل عبارت زده کړه هغه وخت صورت نیسي، چې د انګیزې او جواب ترمنځ یوه دوامداره رابطه بر قراره شي تر څو موضوع د تکرار او مشق په نتیجه کې عادت ته راشي.

دوه ډوله مثبت تقویت وجود لري:

الف: معنوي تقویت او مادي تقویت هغه تقویت دی، چې مستقیماً د جسم احتیاجاتو او ضروریاتو د رفعې سره تعلق نه نیسي، بلکې یو ډول معنوي انعام او تقویه ده، چې د ښه کار په مقابل کې زده کوونکي ته ورکول کېږي، لکه آفرین تحسین تقدیر آواز د مکاتبو معلمین د ماشومانو اولیا یا والدین غالب هغه امور، چې غواړي زده کوونکو ته ور زده کړي. معمولاً د تقویت او انعام څخه کار اخلي.

مادي تقویت: هغه مثبت تقویت دی، چې د هغه په مرسته دیو ژوندي موجود جمسي نیاز او احتیاجات رفع کیدا شي، مثلاً یو ماشوم ته دیو عمل په مقابل کې یو جاکیټ ورکول یا یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاگرد ته د ریاضي مسئلې د حل په نتیجه کې د تحفې په شکل قلم، کتابچه او پنسل ورکول.

معمولاً د بخشش او انعام په ورکولو کې باید لاندې ټکو ته توجه وشي:

① د زر ورکړه د جواب سره سم باید ورکړای شي تر څو شاګرد د انعام او مطلوب ترمنځ رابطه قایم کړای شي. سکینر (Skinner) امریکایي روان شناس د تقویت لپاره جدول ترتیب کړی، چې لاندې ټکي لري.

۱ یو امکان یې دادی، چې د هر جواب په مقابل کې تقویت ورکړی شي.

۲ دوهم امکان دادی، چې د ټاکلو جوابونو څخه وروسته باید تقویت ورکړی شي.

۳ دریم امکان یې دادی، چې د یو ټاکلي وخت څخه وروسته باید تقویت ورکړی شي.

۴ څلورم امکام یې دادی، چې کله نا کله باید تقویت ورکړی شي.

د تجربو او څېړنو په نتیجه کې ثابت شوې، چې څلورم ډول تقویت (کله نا کله) په زده کړې زیات مؤثر تمامېږي او دا تقویت عادلانه اصل دی کوم، چې له دې طریقې زده کړه تر لاسه کېږي ممکن دایمي وي.

د اندازې له مخې د انعام موازنه باید په نظر کې ونیول شي یعنې انعام دومره ډېر نه وي، چې اصل هدف د زده کړې په انعام اخیستو تبدیل شي، که څه هم تقویت په زده کړه کې مهم رول لري، مګر په دې تیوري کې څه نواقص او نمګړتیاوې شته، چې عبارت دي:

① د زده کړې د تقویت له لارې مخانیکي او موقتي وي.

② پر تجربو ثابت دي، چې زده کړه باید ټول عمر په انعام متکي نه وي ډېر مسایل د تقویت څخه په غیر هم زړه کېږي.

③ که چېرې تقویت موجود نه وي، نو څنګه چې زده کوونکی په انعام عادت شوی وي، نو زده کړه توقف کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستورو کاروان

عکسر خان چالاک

زخمي مارغه

ستړې ستړې پورته شوه گلونه ځینې والوته
خوله کې یې ثنا وه له ځنگلونه ځینې والوته
هغې تور کاگلې بلبلکې شناخته پرېښوده
شناختو ځینې والوته قبرونو ځینې والوته
زړه یې د حیا د خونینو غشو نه چاودلی وه
لاره د ښکاریانو چپاوو نه ځینې والوته
کېناسته په تیږې باندې سور گل ته یې وژړل
نیمه شپه د زور له امبارو نه ځینې والوته
ناسته وه د سیند په غاړه سیل یې د څپو کاوه
چیغو او فریاد کې کلکځونو حسین والوته
گرځې وچو دښتو کې عسکره سرگردانه اوس
لاړه د آدم له اولادونو حسین والوته

سایل

غزل

شپه مې شوگیر خوب په لیمو نه لرم
زړه کښې مې ته یې بله ارزو نه لرم
وایي هر وخت چې زه به درشم اشنا
د زړه باور دې په وعدو نه لرم
شپه په ژړا ورځ په انتظار تېرېږي
وایي رقیب په تا پیرزو نه لرم
که زه دې وسوم هم به ته سوځېږې
نور انتظار په دروازو نه لرم
مثال د شمعې او پتنگ وگوره
نوره پروا په اوازو نه لرم
حسن بهار دی خزان مخکې لري
مینه کښې طمع د مزو نه لرم
سایله پټ پټ په خندا ولې شوې
امکان د پټو کرشمو نه لرم

معلم ته (سید نور)

په شاگرد مه کوه غصه معلمه
چې درنه واخلي څه فایده معلمه
چې د کوم سوال درنه پوښتنه وکړي
ورکړه ځواب هغه شیبه معلمه
چې علمه نه کړي توجه خپل درس ته
ورته بیا ورکړه یو چوکه معلمه
ښایه شاگرد ته یو څه ښایه ښایه
مه کړه شاگرد سره دوکه معلمه
د علم زده کړه په هر چا فرض ده
په کې بوخت اوسه ورځ او شپه معلمه
گوره الله درنه پوښتنه کوي بیا
مه گڼه درس ویل لطیفه معلمه
درته سید نور په خپل پیغام کې وایي
شو زما شعر درته تحفه معلمه

گل رنگ (کوچوان)

لکه سپرلي کې چې ټوکېږي گلان
هومره په زړه مې را ورېږي جانان
شپه دې سوچونو کې سبا شي په ما
خدای خبر څنگه به خپلېږي جانان
ستا تصویرونه چې را یاد شي کله
قسم چې زړه زما ورانېږي جانان
که یې هرڅومره هېرومه نه هېرېږي
راته د سترگو سترگو کېږي جانان
ستا د هجران لمبو کې سوځي کوچوان
یوه لحظه لحظه مې نه هېرېږي جانان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم معلم ته(سید نور)

کوه شاگرد باندې ډېر پام معلمه
چې یې دی عقل بیخي خام معلمه
که درنه چېرته یو څو توري زده کړي
انشاء الله ښه به یې وي انجام معلمه
د امتحان پارچه یې په غور گوره
چې پاتې نه شي څه کلام معلمه
چې شي ناسوب ورته یو غږ ورکوه
چېرته چې نه شي درنه ناکام معلمه
که ډېرې ورځې درس ته رانه شي دی
پلار ته یې ولیږه پیغام معلمه
ځایوی نه شم ستا صفت په شعر کې
ډېر زیات دی لوی دا ستا مقام معلمه
اخر سید نور په دا خپل شعر کې وایي
درته سلام سلام سلام معلمه

پښتانه(سید نور)

وباسي کار نه کړي گیله پښتانه
خیر دی که نه دي په یو خوله پښتانه
خبره نه کوي خپل زور لگوي
نه لري دومره حوصله پښتانه
ښه دی ژوندی ترې یو وتی هم نشي
چې کړي کوم ځای باندې حمله پښتانه
څوک وایي؟ چې دوه کسانو زور نه لري
لوټوي ټوله قافله پښتانه
کوي جنگ چا سره چې زړه وغواړي
هغه بیا ورځ وي او که شپه پښتانه
سید نوره دې باندې مې زړه نه خوښېږي
کوي سل ځل یو فیصله پښتانه

د ستوري کاروان ته ډالۍ

سمیع الله خاکسار

ژوندی شمه

کله به دا ستا په زړه کې ځای شمه
وخاونده جانانه چې ژوندی شمه
ټوله شپه سندرو کې دې ستایمه
کله به دا ستا د تن زړگی شمه
مینه محبت به سره پالو بیا
کله چې دا ستا د لاس بنگړی شمه
پام کوه له سر نه مې خطا نه کړې
کله چې دا ستا د سر منگی شمه
ډېر به سمیع خاکساره وژاړي
کله چې دبل لاس کې زړگی شمه

خپل دوست محبت الله (محبت) ته ډالۍ کوم. سمیع الله خاکسار

پروت یمه هر دم سترگې راواړوه
راشه ای صنم سترگې راواړوه
ستا په غم کې وسومه ایره شومه
خورم درته قسم سترگې راواړوه
ستا در ته ولاړ یمه ژړېږمه
مه کوه ستم سترگې راواړوه
ته مې د پرهیز زړگې دوا وکړه
ډېر دې ژړولي دي سمیع خاکسار
ستا دي وي قسم سترگې راواړوه

د ستوري کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وطن دردمنو بچیانو ته !(سید عبدالله نادر)

وخت د خپل ځان، د خبرېدو گله

دغـــه زمـــان د ژړېـــدو دی گلـــه
بیـــا د عبـــرت د اخیســـتو دی گلـــه
وخـــت غنیمـــت دی، خـــو لـــه لاســـه وځـــي
ژر شـــه چـــې وخـــت پـــه تېرېـــدو دی گلـــه
غلـــیم زمـــوږ پـــه ســـر نوشـــت کـــړې لـــوبې
وخـــت د خپـــل ځـــان د خبرېـــدو دی گلـــه
تـــر څـــو بـــه پـــروت یـــې د غفلـــت پـــه خـــوب کـــې
دغـــه فرصـــت د وېښـــېدو دی گلـــه
د معرفـــت پـــه کـــور، یرغـــل راغلـــی
علمـــي بنیـــاد پـــه نړېـــدو دی گلـــه
چـــې لیـــرې نـــه شـــي لـــه کارونـــه د علـــم
مضـــبوط قـــدم د اېښـــودو دی گلـــه
هغـــو کـــه وران کـــړ پـــه جفـــا ســـتا وطـــن
تاتـــه فرصـــت د جوړېـــدو دی گلـــه
تـــر څـــو بـــه مـــات وگـــوډ و خلاصـــه خولـــه یـــې
دغـــه حالـــت د پاڅېـــدو دی گلـــه
پـــه مغـــارو کـــې د وحشـــت یـــو ایســـار
مصـــلحت مـــوږ تـــه د وتـــو دی گلـــه
کـــه د همـــت څخـــه وانخلـــې تـــه کـــار
خـــدایږو ســـتا نـــوم پـــه ورکېـــدو دی گلـــه
نـــادر ژړیـــږي ســـتا پـــه غـــم کـــې مـــدام
ســـتا خـــوار حالـــت د ځوریـــدو دی گلـــه

ځـــو بـــه پـــه چکـــر چـــې د ســـپرلي غونـــډې موســـم وي یـــار
داســـې نـــه چـــې مـــوږ تـــه قـــدم پـــه قـــدم بـــم وي یـــار
نـــه مـــې شـــي بـــاور چـــې خوشـــحالۍ بـــه مـــې لیـــدلي وي
هـــر ځـــای چـــې ځمـــه نـــو هماغلتـــه کـــې غـــم وي یـــار
دومـــره وخـــت مـــې نـــه کېـــږي چـــې تـــا بانـــدې مـــین شـــوم
یـــو کـــال بـــه یـــا کېـــږي او یـــا دینـــه بـــه هـــم کـــم وي یـــار

سمیع الله خاکسار

ســـتړی ســـتری شـــومه یـــاره کـــه راځـــې
درتـــه څـــارم ســـره لاره کـــه راځـــې
د وخـــت ټولې رنگینـــې راتـــه ســـور اور شـــوې
رســـېدلی یـــم تـــر داره کـــه راځـــې
ســـتا د عشـــق پـــه لمبـــو وســـومه ایـــره شـــوم
ای د ســـوي زړه پرهـــاره کـــه راځـــې
د ژونـــدون اخـــر دیـــدن مـــې راشـــه وکـــړه
نـــور روان یـــم لـــه دې ښـــاره کـــه راځـــې
څـــه وکـــړم ســـمیع خاکســـاره څـــه وکـــړم
وســـو بـــې انگـــاره کـــه راځـــې

توبه وباسم

غزل

کـــډه لـــه کلـــي پـــه دې شـــپه وباســـم
ســـتا لـــه یـــارۍ ځینـــې توبـــه وباســـم
خـــدای خبـــر بیـــا بـــه ســـره یـــو شـــو کـــه نـــه
نـــور دې د زړه لـــه کـــور پخـــه وباســـم
د وخـــت حـــالات راتـــه ســـور شـــو پـــه خـــدای
د ســـوي زړه درتـــه گیلـــه وباســـم
د مینـــې ټـــول محـــل ویجـــاړ شـــو اشـــنا
ځکـــه لـــه دې ځایـــه پښـــه وباســـم
ســـمیع خاکســـاره بـــس نـــور څـــه پـــاتې دي
لـــه خپـــل زړگـــي ځینـــې ټپـــه وباســـم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلیل الله یوسفزی
د حقوقو او سیاسي علومو محصل

د عشق په دنیا کې عاشقی ده زما خوښه
جانانه ستا لیدو ته بې صبرې ته زما خوښه
چې ستا دیدن په کې وي نور څه نه غواړم له خدایه
ولو که غلامي وي غلامي ده زما خوښه
تر څو پورې به موږ مینه کړو په پټه
د داسې پټې مینې رسوایي ده زما خوښه
زه خلیل شاعر نه یم بس شوقي یم د شعرونو
چې را یاده شي په شعر کې شاعري ده زما خوښه

صفی الله وفادار

غزل

عشقه لېونی دې کړم نور څه غواړې
ودې سوم لوګی دې کړم نور څه غواړې
تا هم د غریب په شان کاني وکړې
خپلو کې پردی دې کړم نور څه غواړې
وګوره دې زېر زېبخلی رنګ ته مې
هسې وچ لرګی دې کړم نور څه غواړې
تا په دې غمجن زړه د غلبیل په شان
سم سوری سوری دې کړم نور څه غواړې
زه که د جانان د وربل ګل وومه
لاړمه اغزی دې کړم نور څه غواړې
پاتې وفادار نه دی کور کلی کړه
بس دی لاروی دې کړم نور څه غواړې

کله نا کله (سالارزی)

کله ناکله مې سلام اخله
دلبره ته زما پیغام اخله
د غمازانو په خوله مه لمبېږه
د سوې زړه نه مې الهام اخله
ملنګ د دره بېنوا مه شړه
څېرې ګېروان ته هم یو کام اخله
د بېرو سرو په حال رحم پکار
بې اسرې زړه ته لږ ارام اخله
په شیطانۍ مې د رقیب مه رټه
کله زما غریب کلام اخله
بې له تا ژوند زما امکان نه لري
نګاره ژوند ته مې لږ پام اخله
سوو نارو ته مې لږ غوږ ونیسه
دې سالارزي لره هم جام اخله

څه بلا وخته (سالارزی)

زما قسمت کې څه بلا وخته
چې محبت کې مې معما وخته
نه پوهېدمه چې به ګل اغزی شي
ارزو د مینې مې خطا وخته
ما خو ګڼله سپینه ورځ روښانه
نه وم خبر چې ورځ لیلی وخته
زما خو شپې ورځې دیار په طمعه
شپه تر سهار مې په سودا وخته
رانغلو لاس ته خوږ دلبر د مینې
ځکه په کوکو مې ژړا وخته
په انتظار کې تل دیار لارې ته
ډېرو کتو سره مې ساه وخته
سالارزیه مینه دې یو خیال وخاته
ښه چې له یار مې تمنا وخته

د ستورو کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خال مینې د ژوند واقعي قصه

لیکونکی: رحیم شاه حیات

ډېر بوټو د سپرلۍ په طمعه د خزان د سپېرو بادونو د لاسه پاڼې توې کړې، خو د خزان ترخو بارونو داسې وځپلی چې په ژوند کې یې سپرلی ونه لېده او د ټول عمر لپاره د اور خاشاک وګرځېدل داسې چې خال مینه په کوچنیوالي کې پلار خپل وراره ته د خپل زوی لپاره په بدل ورکړه او د وراره خور یې خپل زوی ته وکړه. کلونه تېرېدل چې د خال د مینې د ځوانۍ سپرلی را ورسېده او د مین اکا وراره او زوی هم زلمي شول. د څه وخت وروسته د واده لپاره تیاری شروع شو. لنډه دا چې ودونه وشول څرنګه چې خال مینه د رنګ څخه دومره ښکلې نه وه او قد یې هم لوړ نه و، نو کله چې واده وشو، نو د خال مینې د ژوند ترخې ورځې شپې شروع شوې داسې ترخې ورځې او شپې، چې لږ وخت وروسته د مین اکا وراره د بلې ښځې د کولو لپاره اراده وکړه. تقریباً یو کال وروسته د مین اکا وراره بله ښځه وکړه او لږ وخت وروسته یې واده هم وکړ. د دوهم واده کولو څخه وروسته د خال مینې ژوند نور هم ورپسې تریخ شو. خال مینې په کور کې دیوې داسې نوکرې په حیث ژوند تېروه، چې سهار به یې ډوډۍ وخوړه نو ترماښامه به یې بیا ډوډۍ نه ورکوله او داسې سخت کارونه به یې پرې کول، چې د کور نارینوو به هغه کارونه هم سرته نه شو رسولی.

د هغې د زېړ زېښلي مخ څخه به له ورایه څرګندیده، چې د ژوند له ناکردیو سره سخته لاس او په ګرېوان ده، خو هغې نشو کولای، چې د خپل ژوند تودې او سړې خپل پلار او مور او یا نورو ګاونډیانو ته ووایي، که چېرې هغې د خپل ژوند دغه حال پلار یا مور او یا ګاونډیانو ته ویلی وای، نو پر هغې دیو وخت ډوډۍ هم حرامېده، نو مجبوره وه چې د ژوند دا سختې په صبر ناک وجود وزغمي، خو که هرڅومره به یې دا سختې پټولې خو د هغې له زېړ زېښلي مخ د جړو وېښتانو د شلیدلي ټکري او له زړو چپلکو په ډاګه څرګندېده، چې ژوند یې دیوې غلامې له حیثیته هم ټیټ دی او په پټه خوله یې د ژوند د ناخوالو سره ګرېوان تر ګرېوان نیولی و.

کله چې ماښام به کور ته راغله، نو خسر او خواښې به ورته ویل، چې روژه دې خوړلې ده، ځکه دې لرګي یا ګیا تر کوره را ورسول. ماښام به د روژه ماتي په وخت کې ورته د جوارو ډوډۍ په سیمه یزه لهجه سوکړک ورکړل شول او ورته به وویل شول، چې له موږ جدا کېنه هغه دیوې فقیرې غوندې د خپل کور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوهي په غاړه ناسته وه او د روژه ماتي د اذان په هیله به وه.

کله چې به اذان وشو، نو هغې به روژه ماته کړه او د اوبو سره به یې د جوارو ډوډۍ خوړه په همدغه سختیو کې یوه ورځ خال مینه او خسر یې په دې تکل له کوره ووتل، چې د غره څخه د څارویو لپاره ګیا راوړي دا داسې وخت دی، چې کوچیان له ګرم سیرو سیمو نه د خپلو رمو سره راستانه شوي دي. خال مینه او خسر دواړه د غره په لور روان شول او تقریباً د دوه نیم ساعتو پیدل مزل څخه وروسته هغه ځای ته ورسېدل، چې خال مینې به هره ورځ له هغه ځایه د لرګو یا ګیا پنډ پر سر راوړه. په غره کې یې خسر او خال مینه سره بېل شول او هریو د خپل پنډ په پوره کولو لګیا شول. خسر یې خپل پنډ پوره کړ، بې له دې چې د خال مینې پوښتنه وکړي د خپل کور په لور را روان شو. تقریباً ۱۲ بجې به وو چې کورته را ورسېد، خو تر مازدیګره د خال مینې هیڅ معلومات ونشو، خو چا څه غم پرې هم نه کاوه تقریباً څلور بجې شاوخوا به وو، چې د خال مینې د یوه نژدې ګاوندي په موبایل کې چې خیر نومیده زنګ راغی، چې یو کوچي شپونکي ورته وهلی وو او ورته وویل، چې دلته دیو لوی ګړنګ لاندې دیوې ښځې جسد او ورسره یو د ګیا پنډ پروت دی. خیر ګل سمدلاسه د خال مینې خسر خبر کړ، چې خال مینه خو غره ته نده تللې؟ د خال مینې خسر ورته وویل، هغه خو ما سره غره ته تللې وه، خو تر اوسه یې معلومات نه کېږي.

خیر ګل سمدلاسه د خال مینې خسرته وویل، چې دغسې یو کوچی شپونکی راته زنګ ووهه، چې دلته په یو لوی ګړنګ کې دیوې ښځې مړ جسد او یو د ګیا پنډ پروت دی. همغه وو چې د چم ګاونډ خلک د غره په لورې روان شول، کله چې هلته ورسېدل د خال مینې مړ جسد دیو لوی ګړنګ څخه لاندې پروت دی او د ژوند اخري سختې یې هم وڅلکه او د ټول عمر لپاره د خپل کړیدلي ژوند سره خدای پاماني وکړه.

دغه د ژوند اخري ورځ به یې د واده څخه اته یا نهه کاله وروسته وه، خو په دنیا کې د خپل لاس یوه نښه یې هم پرېښنوده او لکه دیوې بې مېوې ونې په مثال چې مېوه نه کوي او خاوند یې له ډېره قهره له ستې وباسي له دنیا څخه ولاړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ځوان شاعر اتل سباوون سره مرکه

لیکونکی:سید شفیق الله رحیم زی

د ستوري د مجلې ګرانو مینه والو دا ځل مو د یوه ځوان او تکړه شاعر سباوون اتل سره د هغه د ژوند او شاعری په باره کې مرکه کړې هیله ده، چې ستاسې د خوښې وړ ورګرځي.

پوښتنه: اتل صیب که تر هر څه لمړی د ستوري مینوالو ته ځان ور وپېژني خوښ به شوو؟

ځواب: سلامونه، ګلونه مینه او احترامات د ستوري ګرانو لوستونکوو ته. زما نوم سباوون اتل د ډګروال لعل محمد زوی د کونړ د ولایت د خاص کونړ د ولسوالی او د تنر د کلي اوسېدونکی یم.

پوښتنه: که د خپلو زده کړو په باره کې لږ غوندې معلومات راکړې خوښ به شوو؟

ځواب: مننه ! زه اوس مهال د خاص کونړ د عالي لیسې د دولسم ټولګي زده کوونکی یم.

پوښتنه: عمر مو څو کاله دی؟

ځواب: زما عمر تقریباً ۱۸ کاله دی.

پوښتنه: څه علت و، چې شعر لیکلو ته مو مخه کړه؟

ځواب: له کوچنیوالي مې د شعر او شاعری سره مینه درلودله، خو د وطن مینه وه، چې زه یې شعر لیکلو ته مجبوره کړم.

پوښتنه: څومره وخت کېږي، چې شعر لیکې؟

ځواب: تقریباً دوه کاله کېږي، چې شعر لیکم.

پوښتنه: تر اوسه مو څومره شعرونه لیکلي دي؟

ځواب: تر اوسه مې ۶۵ شعرونه لیکلي دي.

پوښتنه: اتل صیب د شعرونو مقدار مو ډېر کم نه دی؟

ځواب: دا چې زه متعلم یم د وخت له نشته والي سره مخامخ یم. زما په نظر دا هم د دې مصروفیت سره ډېر دي.

پوښتنه: د چا له شعرونو څخه متاثره یاستی؟ او د چا شعرونه خوښوئ؟

ځواب: د خپل محترم ورور احمد جاوید له شعرونو څخه متاثره او د غني خان، حمزه بابا، اسرار اتل او د چا چې ښه شعرونه وي خوښېږي مې.

پوښتنه: په شعر لیکلو کې درسره چا مرسته کړې؟

ځواب: خپل ورور جاوید له ما سره ډېره زیاته مرسته کړې ده او کوي یې.

پوښتنه: د خپلو دوستانو سره اورین غونډې کوې کنه؟

ځواب: هو ! ادبي دوستانو سره غونډې کوو.

پوښتنه: له کومو دوستانو سره ادبي غونډې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوې؟

ځواب: افتخار عطا، سمیع الله خاکسار، عبدالمنیر غیرت، ثناء الله شاهد، عبدالتواب وسیم غورځنګ، واسیع الرحمن عزیزي، فرید الله حیات، خالد محبت سره کله کله ادبي بنډارونه جوړوو.

پوښتنه: اتل صیب ستاسې دوستان وایي، چې د تل لپاره خوشحاله یاست؟؟؟

ځواب: بس دا د دوستانو مینه ده، چې زه یې خوشحاله ساتلی یم او دا د هغوی نیک نظر دی.

پوښتنه: اتل صیب مینه مو کړې که نه؟

ځواب: ډېره خطرناکه پوښتنه ده، نو هو! ما ډېره زیاته مینه کړې.

پوښتنه: د چا سره؟

ځواب: د خپلې خوږې مور او د خپل خوږ وطن سره ډېر زیاته مینه کوم.

پوښتنه: واده مو کړی که نه؟

ځواب: نه تر اوسه مې د واده په اړه څه فکر نه دی کړی او غواړم، چې خپلې زده کړې پر مخ بوځم.

پوښتنه: که په اخر کې افغان ځوانانو ته څه پېغام لری؟

ځواب: زما پېغام ټولو افغانانو ته دادی، چې د جنګ جګړې څخه لاس واخلي او د وروری په فضا کې خپل ژوند تیر کړي او ځوانانو ته مې دا پېغام دی، چې خپلې زده کړې تر عالي درجې پورې ورسوي.

والسلام

سباوون اتل

اوښکې دې د سترګو نه روانې شوې
لارې مې د زړه درپسې ورانې شوې
خوب کې مې جانانه داسې ولیدې
مخ دې رانه واړاوه روانه شوې
زه دې په دیدن باندې موړ نه کړمه
مړه شې جنۍ مړه شې پېښمانه شوې
تا د محبت وعدې پوره نه کړې
ولې دومره زر رانه ستومانه شوې
ته زما یوه خبره نه منې
زه دې شوم عسکر ته قومندانه شوې
نه کوې اتله مینه نه کوې
ولې شوې خفه څومره نادرنه شوې

زړه کې دیره مې کړه چې د زړه نه مې ونه باسې
خیال کې مې ساته ګوره د ذهنه مې ونه باسې
کله چې دعا کوې او خدای ته په سجده یې ته
ای زما خوږې موري دعا نه مې ونه باسې
زه خو په زړګي کې بس یو ستا مینه ساتلی یم
عشقه ګناه کار نشم د دین نه مې ونا باسې
کله چې خیرات د ښکلي حسن او دیدن کوې
زه ګوره ملنګ یم قطار نه مې ونه باسې
مینه کې منصور یمه په دار باندې ختلی یم
ځم د عشق په لاره د کاروان نه مې ونه باسې
ستا د در ملنګ یم خیرات درنه نور نه غواړم
بس یو سوال مې ومنه غزل نه مې ونه باسې
زه (اتل) څه نه غواړم زاري درته کومه نن
ورک دې شم د کلي خو خندا نه مې ونه باسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان د پرښتې په جامه
پر لپسې ناول - دویمه برخه

لیکونکی: ص ف حیات

زه په همدې وخت کې د مسافرو په هجوم کې د اور کاډې ښې خواته ولاړم د ځوان مطلب دا و چې زه د اور کاډې کینې خواته ناست وم ما بیا پوښتنې پیل کړې آیا کوم وخت چې دغه سړي د لوخو په ځنګل کې پناه شو ته د هغه ځیرې څه ډول انسان وه قد او اندازه او څه ډول لباس یې په تن وه. ځوان په تسلی ځواب راکړ، افسر صاحب تیاره وه او په غالب ګومان هغه خو په ځیره هم پټه کړې وه، خو بیا هم له منډې یې د څرګند بدله چې ځوان غښتلی سړی وه.

د ځوان د دې خبرې څو نورو مسافرو هم تائید کړې، خو ځینې مسافرو ویلې چې هغه دوه کسان په منډ لېدلې، خو نور دیو کس په حقله یقین کاوه. پېښه هم رښتیا دردونکې وه، خو پوره نه وه معلومه، چې پېښه ځان وژنه وه او که کومه بله مسئله وه.

د اور ګادې چلونکی او د مسافرو له څرګندونو څخه ما د اور ګادې ساتونکي ګارډ په لور ورو کتل، چې زیات خپه او غمجن ولاړ و. وضع داسې معلومېده، چې په جنګ یې غوښتل، چې دا مسئله حل شي. پوښته مې ترې وکړه ساتونکي ته د پښې په هکله څه وایي.

په ډېره تروه ټنډه یې ځواب را کړ د حضور زه غواړم چې دا مسئله زر حل کړه. یو خو شپه ده د بلې خوا ځینې مسافرو کلیو و باندو دي. ماهم ورته په تروه ټنډه وویل، ستا نوم څه دی او نمبر دې څه دی؟

زما نوم ارشد او زما نمبر Logbod۲ کې لیکل شوي زر یې له جیبه کتابچه را وویستله د حاضرو مسافرو او نورو اشخاصو تر وینا وروسته ما د ساتونکي په ورځني کتاب کې لاسلیک وکړ.

اور ګادې ته مې اجازه ورکړه په همدې ځای کې یو څو پولیسو څارنه کوله. د لاسي څراغ په وسیله مې رڼا واچوله په رښتیا هم پېښه ډېره دردناکه او مجرمانه وه.

د پېغلې بدن دوه ځایه غوڅ شوی و. تنه یې د پاټلی په منځ کې پرته وه. نږدې شاوا خو تختې او ځایونه په وینو سره وه. ډېر ویرونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالت وه. په زړه کې رنګ رنګ سوچونه او خیالونه را تلل او په زړه کې مې دا پرېکړې کولې، چې اخر د وژنې لامل څه دی.

په ځواب پسې اریان ګرځېدم. آیا دا وژنه خودکشي یا قتل دی که ځان وژنه وي نو ولې د آسمان تورو وریځو هم دا ځواب راکاوه، چې باران هم راتلونکی دی. بل طرف ته زما دنده وه. په هر حال اراده مې پیاوړې وساتله د اور ګاډي له پاټلی څخه یو څو قدمه وړاندې مرکزي لویه لاره (شاهراه) چې د ښار او کلیو خلکو تګ را تګ وربانديې کېده ما هم په تیاره کې نظر وچاوه له لیرې ځای څخه یو څو دکانونه په نظر را تلل د خبرو په منځ کې یو پولیس راته وویل، افسر صاحب هغلته مخامخ د بسونو اډه ده موږ هم ور نږدې کېدلو له دې ځایه په د کلیو خلکو په بسونو کې تګ را تګ کاوه.

ځینو خلکو به په اسونو یا خرو سورلی کوله په همدې ځای ې دوه درې دوکانونه او یو وړکی د چایو هوتل هم تر سترګو کېده.

ما دوه پولیس هغه دکان ته ولېږل او دیو کټ غوښتنه مې ترې وکړه. ما د څو پولیسو په ملګرتیا کالبوت روغتون ته ولېږدا وه، چې طبي کتنې (Post-Mortem) یې وشي. په دې وخت کې (ISI) استخباراتي پولیس د اسمان لورې ته وکتل او ویې ویل که باران پیل شي نو د وژلې شوې د وینو داغونه به باران وران کړي. ما ورته وویل وژونکی هم د باران د موقع څخه استفاده کړې، ځکه باران به د ده اینبو پلونه وران کړي. استخباراتي پولیس وویل، زما په ګومان وژونکی په بس کې راغلی او همدلته کوز شوی. د تګ په دوران کې مې لاسي څراغ په وسیله رڼا واچوله، چې ماته یوه ښځینه سنډل بوټ په نظر راغی، چې یو څو قدمه وروسته یو بل بوټ هم په نظر راغی.

څرګندو چې دا د همغې پېغلې بوټان وه. دا د پېښې له ځایه شل قدمه وړاندې ساحه وه. سنډل مې پورته کړل او پولیس ته مې ورکړل په سنډلو د وینو کومې نښې نه وې. داسې معلومېده چې پېغله مخکې د ځان وژنې بوټانو ویستلو ته اړه شوې وه.

په هر حال، موږ خپلې پلټنې ته دوام ورکړ په همدې وخت کې استخباراتي پولیس په ویرېدونکي او تیز غږ سره اواز کړ. افسر صاحب لږ را تیز شه ما قدمونه کړندي کړل، چې نږدې ور سېدم نو له یو حیرانوونکې پېښې سره مخ شوم. ګورو چې یو ماشوم په یو ټوټه کې نغښتل شوی او له دنیا او ما فیها څخه ناخبره پروت لږ ور ټیټ شوم ډېر ښکلی او نازولی ماشوم وه. معلومه خبره وه، چې د همدې مظلومې ښځې بچې وه په زړه کې مې نویې خیالونه پیدا شول. افسوس په داسې ظالمانو او جابرو خلکو. په دې وخت کې یو پولیس وویل: ښایي چې دا ماشوم د دې ښځې نا جایزه ارمونی اولاد وي له دې امله یې ځان وژنه او یا د مخالف شخص اخوا ورسره داسې عمل شوی وي. دا ځای د لوښو په ځنګلو کې د پېښې له ځای څخه ۴۰ قدمه وړاندې و.

په دې وخت کې استخباراتي پولیس وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې که دا چنئ د ځان وژنې په نیت راوتې وای ښایي چې اولاد یې په کور کې پرېښی وی د خپل ماشوم دوه مره سوچ خو به ورسره وای دا خو د ماشوم سره جفا ده. یو پولیس وویل ښاغلیو ارمونی اولاد څوک په کور کې نه پرېږدي زما په یقین کوم سړی چې مسافر و په منډه لیدلی وه د دې جینی ملګري به وه. ما د پولیس نه غوښتنه وکړه، چې ماشوم را اوچت کړه او د لوړې د رفع کېدلو لپاره ورته له هوټل نه لږې شیدې راوړه او بیا لاړ شه د کلي یو پوه او عاقل سړي ته یې وسپاره. ماشوم مو را اوچت کړ له وجود غښتلی او ښکلی څرګند بده عمر یې تقریباً د پنځو یا شپږو میاشتو وه. پولیس د کلي پر لور روان شو ما سره یو استخباراتي او یو عادي پولیس پاتې شول. ما استخباراتي پولیس ته وویل: آیا کیدای شي، چې دواړه په بس کې راغلي وي او دلته ښکته شوي، چې دوکاندارانو به دوی لیدلي وي. تر لږ سوچ یې وویل، که بس کې راغلي وي نو د جینی ملګري به بېرته بس کې تللي وي خو پوښتنه دا و، چې مسافرو یو سړی په منډه لیدلی و، چې د لوخو په ځنګل کې خیر همدې کې د خبر یو اړخه موجود و. موږ د لوخو په ځنګل کې په یو جدا شوې لاره روان شو، چې د بس اډې ورسېدو، چې دلته څلور پنځه کسان موجود وو، چې درې دوکانداران وو او دوه عام وګړي. دا پنځه واړه د چایو په دوکان کې ناست وو. ګومان کوم چې د همدې پېښې شوې پېښې په هکله یې خبرې کولې زموږ نا څاپې ورتګ ورته د حیرانتیا پیدا کړه، چې موږ یې ولیدو سمدلاسي چوپ شول..... نور بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د سیند پېژندنه

لیکونکی: عنایت الله افتخار

د کونړ سیند په حقیقت کې د کونړ دیو شمېر سیندونو مجموعه ده، چې په لرغوني اثارو کې د کونړ سیند وتلی مقام لري، چې دې مقام خپله د کونړ د خپلې شعاع لاندې راوستی، نو څرګه چې کونړ یوه غرنۍ سیمه ده او بې شمېره خوړونه او ردونه لري د بلېخوا د کنړ سیند په تاریخي اثارو کې د (راستا) په نوم یاد ېږي، چې د دې نوم سره له یوې خوا نه افغانانو اشنایي درلوده د کونړ د سیند نوم چې د کونړ لپاره خورا زیات شهرت ورکړی، چې د همدې په وجهه د کنړونو ولایت په ټول هېواد کې ډېر ارزښتناک نوم باندې یاد ېږي.

دا چې د کونړ سیند په ټولو سیندونو کې چې په دې ولایت کې د سر سیند بلل کېږي او نور سیندونه په ولایت کې د همدې سیند معاونین ګڼل کېږي.

د کونړ سیند تاریخي سوابق:

د کونړ سیند زموږ د ټاټوبي د خورا لرغونو سیندونو له جملې څخه یو لوی لرغونی سیند دی، چې په پخواني اثارو کې په ښېلا ښېلو نومونو یاد شوی او اهمیت یې په دې کې دی، چې د اریان په ویدي سردونو کې د (راستا) په نوم ستایلی شوی دی او زیات تاریخي قدامت لري. د کونړ ستر سیند د خراسان د سترو سیندونو له جملې یو لوی سیند دی، چې د امو څخه وروسته مهم مقام لري. په حقیقت کې د راستا دغه تاریخي قدامت دی، چې د کونړ ولایت ته یې تاریخي سابقه ور په برخه کړې. هغه په دې مانا چې په پخواني اثارو کې د کونړ د سیند څخه دومره یادونه او ستاینه شوې، چې هومره د کونړ ولایت نه ده شوې یا دا چې د کونړ سیند په اړوند تاریخي اثارو ته وکتل شي، نو په مقایسوي ډول د کونړ سیند څخه په پراخه پیمانه یادونه شوې.

د کونړ په اړه په سردونو کې پوره غور والی د هندوکش د لمنو واخانو غاړو د اریایانو د قبیلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهاجرینو پېښې او د کونړ د سیند په غاړو او شاګانو د هغوی د ځینو کورنیو مېشته کېدل د کونړ سیند نامتوالی په ګوته کوي. د کونړ سیند په تاریخي اثارو کې د تل لپاره خپل لرغونتوب او اهمیت ساتلی دی او زموږ د ولسونو په ملي، کلتوري، فرهنګي او اقتصادي منابعو پوره اثر لري.

د کونړ سیند د ننګرهار د کامې ولسوالی سره د کابل سیند سره یوځای کېږي او د کابل د سیند په نوم شهرت لري، علت یې دا نه دی چې ګوندې د کونړ سیند کوچنی دی، بلکې یوازینی علت یې دادی، چې د کونړ سیند برعکس د کابل سیند اهمیت لري، چې د کابل کوچنی سیند ته یې دومره اهمیت ورکړی، چې د کونړ سیند هم د کابل سیند په نوم یاد ېږي.

د کونړ سیند په تاریخي اثارو کې په لاندې نومونو یاد شوی (راسا) سید، اسرور، هېوان، مهران، بیدام، کاشغر، یارقند، یادکند، چترال سیند، لوی سیند، حواپس، چوتل په نومو یاد شوی

د کونړ د سیند سرچینه:

د کونړ سیند د (۴۰۰۰) مترو له لوړوالي څخه د ختیځ هندوکش له ښخه د بروغیل د کوتله، چې د واخان او یاد کند - ایارقند وادې سره نښلوي سر چینه اخلي د دې سیند اوبه لومړی سر کې د څو رودنو د اوبو دیوځای کېدلو وروسته چې د مخه یې نومونه واخیستل شول له اوچتو غرونو له لوړو ارتفاعاتو او سلسلو څخه را ښکته کېږي او په تدریجي ډول سره زیاتوالی مومي او د اوبو زیاتوالی او په فوق العاده چټکتیا او غښتلي ځواک په څیر خپل جریان ته ادامه ورکوي یا په بل عبارت د کونړ سیند د پامیر له لوړو سطحو څخه، چې د (پشت خو) د بیلتون نیاغ یو څوکه ده، چې (دامور اکسوس) سیند سر چینه هم پکې ده د هماغه څوکې د بلې ډډې څخه راوتلی دی.

د کونړ سیند چې د کونړ ولایت وادي په منځ کې مست او یاغي روان دی د شمال څخه تر جنوب پورې جریان لري، چې د کوچني پامیر څخه شروع کېږي. دغه سیند لکه چې د مخه مو وویل یو بل رود چې د مهران کوچنی رود دی او هندوان (هندوکش) څخه سر چینه اخلي، چې د همانان له حد او سیمې له مینځه او بلهاري څخه تیر ېږي.

په لنډه توګه چې د کونړ سیند د هندوکش له بروغیل له کوتله یعنې د پامیر هندوکش څخه، چې دا همغه یشت خاد (ایشت خو) غر دی.د سیلیون د غر د څوکې له ختیځ اړخ څخه سر چینه اخلي او بیا وروسته خپل مسیر ته ادامه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ سیند معاونین:

د کونړ سیندونه چې د کوچني رودونو څخه عبارت دي:

د کونړ سیند مخکې لرې، چې د چترال یعنې پامیر د ختیځې درې څخه را تېر شي د وارنوې په برخه کې د افغانستان پولې مهمې کرښې ته را ننوځي دیو شمېر رودنو څخه یې ترکیب موندلی دی، چې تر دغه ځای پورې دیارکند چترال په نوم نومول شوی.

د کونړ سیند نور معاونین عبارت دي له: لنډې سید، ښکوري رود، د نو آباد خوړ، هډوال خوړ، د باډیل درې خوړ، د دیوې گل درې خوړ، د څوکی خوړ، پېچ سیند، وایگل سیند پادون سیند او داسې نور ډېر کوچنی او لوی رودونه د کونړ د سیند معاونین دي.

دکونړ د سیند رنگونه

(بصیر بیدار ستوری)

بیا د کونړ سیند په مستیدو راغی گډا کوي
شور کوي، مستي کوي، څه ناز و ادا کوي

وایي چې لعلونه دې پراته زموږ سیندونو کې
شنه شنه ځنگلونه خزانې لري په غرونو کې

ورک دې هغه څوک شي چې دا ستا د سرسودا کوي
هره یوه دره دې ده کونړه! د ویاړونو کور

دا زموږ جنت زموږ د خوب د تعبیرونو کور
ستا آبادي غواړي هر زلمی درته دعا کوي

ای گرانه کونړه! ستا د هرې یو درې نه زار
دا محلي مانۍ ستا د گردونو او کوڅې نه زار

ستا د اوړي شپه کې سپوږمۍ څه ښکلې رڼا کوي
ای گرانه کونړه ته تاریخ د مېړنو کې

کور د عالمانو ته ټاټوبی د شملو یې
ستا د کونړ سیند صفت بیدار ب خامخا کوي

مشرق په پښتنو آباد دی

جنرال عبدالصمد مومند

دا چې آباد دی په ننگیالو آباد دی
بس په ښکلا د لیونو آباد دی

د ازمایښت دی څه حد پاتې نه شو
پښتون زړگی خو په وعدو آباد دی

جانانه ستا دیاد له غمه زار شم
ژوند مې د څړیکو په څپو آباد دی

د انتظار لمحې شمېرمه ناست یم
تلوار مې هم په تسلو آباد دی

صمده زار شم له شملو نه د دوی
خدایږو مشرق په پښتنو آباد دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ سید جمال الدین افغان پوهنتون د استاد محمد ریحم خاکسار سره مرکه

مرکه لیکونکی: سمیع الله خاکسار

پوښتنه:محترم استاذ صاحب که د هر څه د مخه د ستوري مجلې درنو لوستونکوو ته ځان ور وپېژنې خوښ به شو؟

ځواب: مننه زما نوم محمد رحیم خاکسار د مرحوم سید رحیم ځوی د کونړونو د ولایت د خاص کونړ د ولسوالۍ د کوزې اراځۍ د کلي اوسېدونکی یم فعلاً د سید جمال الدین افغان د پوهنتون د علمي مرکز غړی یم.

پوښتنه: د شخصي ژوند او عمر په هکله څه معلومات راکړئ؟

ځواب: د شخصي ژوند په اړه به ووایم، چې واده مې کړی د الله تعالی په فضل او کرم سره پنځه اولادونه لرم او اوس مهال ۲۷ کلن یم.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د زده کړې په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ما په خپل ژوند کې دوه ډوله زده کړې کړې دي. یو خصوصي زده کړه ده او بله رسمي زده کړه ده، چې زیاتره خصوصي زده کړه مې په دیني علومو کې د هېواد څخه د باندې په ګاوندي هېواد پاکستان کې تر سره کړې ده، چې په ۱۹۹۸ میلادي کال د ګنج د مدرسې څخه فارغ شوی یم، چې د قرآنکریم د حفظ تر څنګ مې نور فنون هم لوستي. د مدرسې څخه چې فارغ شوم، نو سمدستي مې عصري زده کړو ته مخه کړه چې د خاص د کونړ په عالي لیسې کې شامل شوم، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د دولسم ټولګي څخه فارغ شوم، چې په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د کانکور په ازموینه کې د ننګرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې په پوهنتون کې شامل شوم او په ۱۳۸۸ هـ ش کې ترې په لومړی درجه فارغ التحصیل شوم. اوس مهال د لوړو زده کړو د وزارت لخوا د ایران اسلامي جمهوریت ته د ماسټري بورسونو ته معرفي شوی یم، نو هیله ده چې دا امید مې هم پوره شي.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د خپلو دندو په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ما د خپل ژوند په بهیر کې ډېرې دولتي او غیر دولتي دندې اجرا کړي دي، چې له دې جملې یې ځینې په لاندې ډول دي:

په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د خاص کونړ په لیسه کې د ښوونکي په توګه دنده تر سره کړې ده، بیا په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د ننګرهار ملي راډیو تلویزون کې د دیني خپرونو په ډیپارټمنټ کې په دنده وګمارل شوم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وروسته له یو کال څخه د درس بوختیا له امله را څخه دنده پاتې شوه په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د عربي خیریه موسسې هبة الاعانه سره د مشاور په توګه دنده اجرا کړه، په کال ۱۳۸۸ هـ ش کې د خاص کونړ په عالي دارالمعلمین کې د استاذ په توګه مقرر شوم، چې ډېر زر د نوموړي دارالمعلمین د تدریسي مرستیال په توګه وګمارل شوم له نېکه مرغه کله چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کې د ښاغلي حامد کرزي په ځانګړي لورینه د سید جمال الدین افغان پوهنتون کې د آزاد رقابت له لارې د نامذد پوهیالي په توګه په دنده وګمارل شوم، چې اوس مهال د تاریخ او جغرافیې څانګې امر په توګه تدریسي او اداري چارې تر سره کوم.

پوښتنه: څومره موده کېږي، چې د سید جمال الدین افغان په پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده تر سره کوې؟

ځواب: نږدې یو نیم کال کېږي، چې په نوموړي پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده اجرا کوم.

پوښتنه: د پوهنتون د ودانۍ په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: څرنګه چې لږ وخت کېږي تاسیس شوې ده خپله ودانۍ نه لري او د کونړ د دارالعلوم په ودانۍ کې خپلې تدریسي چارې پر مخ بیایم له نېکه مرغه اوس مهال د دوو پوهنځیو د ودانیو چارې ډېرې په چټکه توګې سره روانې دي، چې یوه د ښوونې او روزنې د پوهنځی ودانۍ ده او بله د کرنې د پوهنځي ودانۍ ده، چې په دې نږدې راتلونکي کې په ګټه اخیستو ته چمتو شي.

پوښتنه: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر څومره دی؟

ځواب: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر د ۴۰۰ څخه زیات دی.

پوښتنه: اوس مهال څومره ښوونکي په تدریس بوخت دي؟

ځواب: اوس مهال قابو ۲۵ تنه ښوونکي په تدریس بوخت دي.

پوښتنه: اوس مهال د سید جمال الدین پوهنتون کوم کوم پوهنځي لري؟

ځواب: اوس پکې درې پوهنځي دي، چې عبارت دي له د ښوونې او روزنې پوهنځی د زراعت پوهنځی او د شرعیاتو پوهنځی لري.

پوښتنه: په اخره کې که څه پیغام لرې؟

ځواب: پیغام مې ټولو هېواد والو ته او په ځانګړې ډول محصلینو ته دادی، چې د ټوپک په ځای قلم په لاس کې واخلي او د خپل د هېواد په ودانولو کې برخه واخلي، چې ترڅو د خپل ژوندانه سطحه لوړه او د سیالو سره سیا ل شي.

محترم استاذ صاحب د ستوري مجلې اداره له تاسې څخه مننه کوي، چې سره له دومره مصروفیتونو مو له موږ سره مرکه وکړه او خپل قیمتي وخت مو خپلو ګرانو لوستونکوو ته وقف کړ.

ستاسو څخه هم مننه، چې د ستوري مجلې په خپرونه کې مو موږ ته د خپلو خیالاتو د اظهار موقع راکړه.

مننه

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاص کنړ د ولسوالۍ د پخواني ولسوال صاحب استاذ محمد حنیف (خیرخواه) سره مرکه

مرکه کوونکی: سمیع الله (خاکسار)

①پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د هرڅه د مخه د ستوري مجلې د رنو لوستونکو ته ځان ور وپېژنې؟

ځواب: زه محمد حنیف (خیرخواه) د مولوي محمد زمان ځوی د کونړ د ولایت د څوکۍ د ولسوالۍ اوسېدونکی یم، چې په ۱۳۵۲ هـ ش کال کې زیږېدلی یم او فعلاً د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوم.

②پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خپلو زده کړو او عمر په باره کې معلومات راکړئ خوښ به شو؟

ځواب: ابتدایي زده کړې مې د ملا مزید بابا په متوسطه کې تر سره کړې، کله چې روسانو زموږ په ګران هېواد افغانستان باندې یرغل وکړ او په کونړ ولایت کې خپلمنځي جنګونه د کوندونو تر مینځ شروع شو، نو موږ هم مهاجر شوو او د جلوزو په کمپ کې مو سکونت اختیار کړ او د اتحاد د عالي لیسې څخه فارغ شوم، چې په لږو کلونو کې مې تعلیم تر ۱۴ پورې د اسلامیاتو په څانګه کې بشپړ کړ او عمر مې نږدې ۳۹ کاله دی.

③پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د شخصي ژوند په اړه معلومات راکړئ خوښ به شوو؟

ځواب: دا چې په ۱۳۶۹ هـ ش کال کې مې واده کړی دی تردې مهاله نهه اولادونه لرم، چې څلور هلکان او پنځه لورګانې دي.

④پوښتنه: محترم ولسوال صاحب تر اوسه مو کومې دندې اجرا کړې دي؟

ځواب: د باجوړ په کمپ کې د (Best) موسسې سره د څلورو مکاتبو د مسئول په صفت د ۳۲ میاشتو لپاره دنده اجرا کړې ده، چې په همدې مهال کې د (۷۰۰) کورونو مهاجرینو مشري مې هم په غاړه لرله. د دې ترڅنګ د مختلفو موسساتو او اینجوګانو سره مې دندې اجرا کړې دي او د مهاجرینو او موسساتو ترمنځ د ارتباطاتو مسئولیت هم په غاړه درلود، لکه د یونیسیار (اینټرساس) او د پاکستان حکومت تحصیل داری کله چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۰۰۴) م کال کې خپل گران هېواد ته راستون شوم د گټو په قلعه کې مې سکونت اختیار کړ، چې په ۱۳۸۶ هـ ش کال د ولایتي شورا مالي او عمومي مدیر په صفت، چې تر ۱۳۸۹ هـ ش کال پورې مې دا را سپارل شوې دنده اجرا کړه او همدارنگه په ذکر شوې نېټه د انتخاباتو د خپلواک کمیسون سره د عامه پوهاوې ولایتي ټرینر (Pot) افسر په صفت دنده اجرا کړه، چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کال کې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت په دنده وگمارل شوم، چې ترې دې مهاله نوموړې دنده ته ادامه ورکوم.

⑤پوښتنه: محترم ولسوال صاحب څومره موده کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالی د ولسوال په صفت دنده اجرا کوئ؟

ځواب: نږدې یو نیم کال کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالی د لسوال په صفت دنده اجرا کوم.

⑥پوښتنه: د خاص کونړ د ولسوای د تعمیر په باره کې معلومات راکړئ؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالی څلور تعمیرونه لري، چې دوه د ولسوالی او دوه د قومندانی تعمیرونه دي، چې د ولسوالی تعمیر په دوو منزلونو او د قومندانی تعمیر په یو منزل کې په پاخه او اساسي ډول جوړ شوی دی.

⑦پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خاص کونړ د ولسوالی د پرسونل په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ۳۴ کسان د ولسوالی ۴ کسان په څارنوالی کې کار کوي، سربیره پردې ۱۸ کسان په امنیت ملي کې ۴ کسان په قضا کې ۱۰۲ په قومندانی کې او ۴۰۰ محلي پولیس ورسره د سرحدي پولیسو ۴ ټولی د ملي اردو د دوهم کنډک او د اتلافي ځواکونو یو ټولی لرو.

⑧پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص کونړ د ولسوالی امنیت څنگه دی؟

ځواب: دا چې د خاص کونړ ولسوالی یوه سرحدي ولسوالی ده او د سرحد ټولې لارې خلاصې دي. سیمې خاردار (کمربند) نه لري، خو بیا هم د لوی الله فضل دی، چې امنیت په کامله توگه تامین دی او حالت نورمال دي. د شامکار نه تر منگوالی پورې بشپړ امنیت دی.

⑨پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د بیا روغونې په اړه راته ووایئ، چې په خاص کونړ کې د بیا روغونې پروژې شته او که نه؟

ځواب: تاسې پوهېږئ، چې د خاص کونړ په ولسوالی کې د جناب محترم شامحمود (میاخیل) په هلوځلو د منگوال د لیسې څخه د بیا رغونې کار شروع شوی دی، چې په تېرو څلورو کلونو کې د سترگو لیدلاي انکشاف را مینځ ته شوی دی، چې بېلگې یې د ولسوالۍ تعمیر، مکاتب، سرکونه، ویالې، سر بندونه، پلونه او داسې نور په گوته کولای شو.

⑩ پوښتنه: په نږدې راتلونکي کې کومې د بیا رغونې پروژې په لاس کې لری او که نه؟

ځواب: د کونړونو د ولایت د قدرمن والي جناب سید فضل الله واحدي په خاصه توجو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاملرنه د خاص کونړ په ولسوالی کې لاندې پروژې د کار لاندې دي. د سپین جومات تر څنګ د مال منډي یا میله بازار، د کاویړ سړک، د شامکار مکتب د احاطې د ېوال، په سر کې یې د اوبو حوضونه او د ویالو بندونه، د ولۍ د سړک پروژه، په بر سرای کې نری سړک، د چندراو عیدګاه، ددې سره سره د ملي پیوستون کارونه په مختلفو کلیو کې روان دي.

⑪ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص د کونړ د ولسوالی مشران درسره په امنیت کې مرسته او همکاري کوي او که نه؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالۍ څو مختلفې پرمختیایي شوراګانې لري، لکه ټولنیزه پرمختیایي شورا، د DDi شورا، د علماؤ اصلاحي شورا، د CDD یا کلیوالي شورا، چې دا شوراګانې د امنیت په برخه کې واقع مهم رول لري او د دې ولسوالۍ امنیت د مخورو علماؤ کرامو او مشرانو لخوا تاسیس شوې ده که څه هم یو متل دی. (غټې تیږې په وړو تیږو په د ېوال کې ټیګیدالی شي)، نو همدغه وجه ده، چې که چېرته ولس د دولت سره همکاري ونه کړي، نو دولت په اصلاحاتو پاتې راځي.

⑫ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که په اخر کې د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته څه پیغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: هر څوک چې د ستوري مجله لولي که په خارج کې دي او که په داخل کې دي غوښتنه مې داده، چې باید خپل راتلونکی په نظر کې ونیسي، خپل مذهب او دین ته وفاداره و اوسېږي. خپلې خاورې، وطن، کلتور او عنعناتو ته د احترام په سترګه وګوري. د تعلیم کچه لوړه کړي او سیالو هېوادونو سره د علم په واسطه ځان برابر کړي زیار وباسي چې نړۍ کې سیال او مخکښه افغانستان ولري.

په آخر کې د ستوري د مجلې څخه ډېره مننه کوم، چې زما پیغام یې هېواد والو او درنو لوستونکوو ته ورساوه.

د ستورې د مجلې اداره له تاسې څخه هم مننه کوي، چې سره له دومره مصروفیاتو مو موږ ته خپل قیمتي وخت راکړ.

په درنښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای زما خوږه هېواده

بصیر بیدار ستوری

ای زما خوږه وطنه
ته مې ځاله د زیږون یې
ته مې تن ته مې وجود یې
ته ټاټوبي د پښتون یې
ته مې مینه ته مې ساه یې
وسیله مې د ژوندون یې
ای زما گرانه هېواده
په تا څه وشو څه کېږي
هره دشته دې اور اخلي
هره یو سیند دی لمبه کېږي
کانې بوټي ځنگلونه
دي د جنگ اور کې سوزیږي
دښمن هیڅ اسره ونه کړه
زړه یې اوس هم نه یخېږي
خپل منځي جنگو تباه کړې
بیا غلیم درته گواښیږي
تور او سپین سره یو شوي
بیا څه چل دی څه به کېږي
ای زما گرانه وطنه !
ستا بچي ستا دښمنان دي
د اغیارو په ډالرو
وږي شوي دي لېوان دي
ستا په غوښو نه مړېږي
بس اخته په چور تالان دي
ستا د سر یې سوا کړې
تا به پلوري تجاران دي

ای زما گرانه هېواده
ستا زخمي وجود فریاد کړي
امن سوله له خدای غواړي
دا جنگونه چې را یاد کړي
په سلگو کې په ښیرو شي
دښمنان مې ټول برباد کړې
چې په ما ته سپک نظر کړي
هغه ټول ته نامراد کړې
ای زما گرانه وطنه !
ستا فریاد کله څوک اوري
لا یې زړه یخ شوی نه دی
دښمن اوس هم په مورچه دی
سره اورونه دي بلېږي
ستا بچي په کې سوزیږي
د پامیر نه تر بولانه
جنازې دي پورته کېږي
پښتانه په کې تبا شول
لا به نورهم تبا کېږي
جنگ به لر دی که په بر
خو پښتون په کې ورکېږي
موږ بې وسه ناتوان یو
په ژړا مو زړه سړېږي
هر پښتون گوته په خوله دی
د بیدار زړه پرې خوږېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتون

استاد عمر پاڅون (جرمني)

پښتون داسې په نړۍ کې یو ټبر دی
بیا ځان بولي چې همدې د قوم رهبر دی

چې که مشر دی که کشر پخپل سر دی
خپل قوم څه کړي ملت او وطن څه کړي

نیم سری په کې هیڅ چېرې نه ځاېږي
چې مین نن په پیسو دی په ډالر دی

ټول منونه که وي ښځه او که نر دی
چې د دوه روپو خاوند شي په دنیا کې

هریو مړی یې په ښو سره یاد ېږي
ځان ترې ورک شي و آسمان ته یې نظر دی

خو ژوندی یې په دنیا کې در پدر دی
د کار پیل په بې غوری وکړي یارانو

لالهانده د پیسو په تولیدو دی
وروستی عقل یې بیا راغلی پخپل سر دی

تعلیم پریږدي بې سواده بې هنر دی
په یووالي او اتفاق کې صلاح نشول

پیسه دار یې بیا دوه درې ودونه کاندې
بې اتفاقۍ کې دغه قوم اول نمبر دی

امیرانو نه یې بیا ورک کور او دفتر دی
خپلې ښځې او لونې کښینوي په کور کې

خپل خدمت ته بلا والی ملا ماتي
وایي خان دی نواب او معتبر دی

خو پردیو ته یې وهلی بیا ټټر دی
که کوم ورور یې پخپل ژوند کې کامیاب وي

ښکیلا کګرو دي ویشلي په قومونو
دا بل ورته حاسد، بعض ګر دی

ویشل شوی دا ملت په لرو بر دی
لویي نه پېژني چې څه کې ده یارانو

د سنګر او د مورچل لوی قهرمان دی
هر مجلس کې بس په باتو باندې سر دی

خو په سوله کې ترې ورک لار او ګودر دی
نه څه اوري نه څه لولي پخپل ژوند کې

په ملي ګټو هیڅکله را ټول نشول
سیاست کې په هر څه باندې خبر دی

د هر مشر یې پخپل کور باندې نظر دی
خو، بلواک نه مني خپلواک دی پاتې شوی

د پښتو او د اسلام نارې کړې پورته
خپلواکي که ازادي ده استقلال د ده کلچر دی

خو په دواړو کې یې خوړلی خپل ځګر دی
هر غلیم یې تمبولی او شړلی له خپل خاورې

یو ملي قاید یې قوم کې پیدا نه کړو
استعمار ته نیغ ولاړ دی او چت غر دی

کس ناکس ته وایي همدا زما لیډر دی
پښتنو ته نور دوعا د هدایت کوي پاڅونه

خپل ولس د تباهۍ کندې ته سیخ کړي
چې هر څه دی بیا هم ستا د زړګي سر دی

ځکه دا چې تالي څټي دي غلام دبل نوکر دی
میلمه پال دي، وطن پال او اسلام پال دي

د پردو په اوږو بار راشي وطن ته
ځکه ګران چې نن پر ما پاڅون عمر دی

زه به ځم افغانستان ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لایق زاده لایق

تـــر څـــو بـــه مهـــاجر یـــم، پـــروت بـــه داســـې در پـــه دریـــم
بـــې منزلـــه بـــه ترکـــومې، زه روان کـــډه پـــه ســـر یـــم
یـــوه ورځ بـــه مـــې دردونـــه حـــال دزړه وایـــې ارمـــان تـــه
زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه، زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه
"جرمني" دی که "هالنډ" دی، که دی "فرانس"، "سویززلینډ" دی
که "بلجیم" دی که "ډنمارک" دی، که "سویډن" دی که "انګلینډ" دی
دغـــه واړه کلـــه رســـې ګـــران کـــونړ او بدخشـــان تـــه
زه بـــه ځـــم افغانتســـان تـــه ، زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه
"کانـــاډا" کـــه "امریکـــا" ده کـــه "نـــاروې" کـــه "افریقـــا" ده
کـــه دې "چکوســـلواکیا" ده کـــه "پولنیـــد" کـــه "اســـترلیا" ده
ټـــول لـــوګی شـــه پـــه څـــو وارې قنـــدهار تـــه هـــم لغمـــان تـــه
زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه، زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه
زه چـــې چېرتـــه هـــم اوســـېږم، د وطـــن خوبونـــه ویـــنم
د دنیـــا پـــه هـــر ښایســـت کـــې، د خپـــل تـــن رنګونـــه ویـــنم
بـــې صـــبري د هـــر نظـــر مـــې، پـــه خیـــر وایـــې ټـــول جهـــان تـــه
زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه، زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه
دغـــه خـــړې پـــړې خـــاورې، راتـــه ګرانـــې لـــه ســـرو زرو
دغـــه کـــانې کـــانې غرونـــه، ډک د ســـپینو ملغلـــرو
د کابـــل لارې بـــه ښـــکل کـــړم، غېـــږ بـــه ورکړمـــه پغمـــان تـــه
زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه، زه بـــه افغانســـتان تـــه
کـــه مـــې زړه جـــلال آبـــاد دی، نـــو نظـــر زمـــا پنجشـــیر دی
کـــه مـــې حســـن ننګرهـــار دی نـــو هـــرات ګـــل د نیمـــروزدی
احتـــرام لـــرم پـــه زړه کې،هـــر پښـــتون او هـــر افغـــان تـــه
زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه، زه بـــه ځـــم افغاننســـتاته
یـــه دآمـــن دعویـــدارو، زمـــا کـــور دآمـــن کـــور کـــړئ
نوروحشـــت مـــې پـــه کـــار نـــه دی، پرهرونـــه مـــې ټکـــور کـــړئ
داآواز کـــوم ((لایقـــه)) د وختونـــو هـــر کـــاروان تـــه
زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه، زه بـــه ځـــم افغانســـتان تـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوړي (Fat) کلسترول

ډاکټر رحمان شاه مومند (امریکا - کلفورینا)

غوړي د بدن د ضروریاتو څخه یو مهم مواد دی او له دوه ترکیبي مادو څخه چې کلسترول او ترې گلسیرآید نومېږي جوړ شوی دی زموږ بدن د ضرورت وړ غوړي د نورو دوه غذایي گروپونو څخه لکه کاربو هایدریت او پروټین څخه جوړوي او د هغو غوړو څخه یې چې د خوارک سره بدن ته داخلېږي فرق یې وپېژندل شي.

د غوړو هغه یوه برخه کومه چې د خوړو سره بدن ته داخلېږي زموږ بدن یې د ضرورت په اساس په مصرف رسوي، نو که چېرې د ضرورت څخه زیات غوړي وخوړل شي هغه په بدن کې ذخیره کېږي څه وخت چې غوړي د ضرورت نه کم بدن ته داخل شي نو د ذخیره شوو غوړو څخه بدن استفاده کوي، نو په همدې وجهې سره د بدن غوړي کمېږي.

زموږ بدن د خپلو فعالیتونو د سرته رسولو لپاره انرجي ته ضرورت لري، چې دا انرجي د مختلفو خوړو څخه لکه پروتین، غوړي او کاربوهایدریتو څخه لاس ته راوړي.

کلوري ٪۱۲ د پروتین ٪۳۰ د غوړو او ٪۵۸ د کاربوهایدریتو څخه په لاس راځي. بله سروي ٪۱۲ پروتین، ٪۴۲ د غوړو او ٪۴۶ د کاربوهایدریتو څخه حاصلېږي. غوړي د دوو مادو څخه جوړ شوي دي.

۱ – تری گلیسر اید. **Triglycerides**

۲ – کلیستیرول.

۱- **Triglycerides** تری گلسرایدز د غوړو یوه مهمه برخه جوړوي او په بدن کې د انرجی لپاره استعمالېږي دې ته شحمي تیزاب (**Fatty acid**) هم وایي او په درې ډوله پیدا کېږي.

A - مشبوع شحمي تیزاب:

(A Saturated A Fatty acid)

B- لږ نامشبوع شحمي تیزاب

(Monoun Saturated Fatty Acid)

C – ډېر نامشبوع شحمي تیزاب

(Polyun Saturated Fatty Acid)

مشبوع غوړي هغه دي، چې د کوټې د حرارت په درجه جامد ېږي د کوچو غوړي ٪۵۹ او د غویي وازده (غوړي) ٪۵۴ مشبوع شحمي تیزاب لري او د کوټې په حرارت کې جامد وي.

حیواني غوړي په زیاته پیمانه مشبوع شحمي تیزاب لري او نباتي غوړي ډېر غیر مشبوع (مونو غیر مشبوع، پولي غیر مشبوع) شحمي تیزاب لري. کوم خواړه چې **Saturated Fats** زیات لري او وخوړل شي دې سره دوینې کلسترول زیاتېږي او هغه خواړه چې غیر مشبوع غوړي **Unsaturated Fats** ولري او وخوړل شي، نو په دې عمل سره د وینې د گلسترولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه را ټیټېږي. نباتي غوړي **Sterols** سټرول لري او سیټرول د انسانانو د جهاز هاضمې له خوانه جذبېږي.

کلسترول
(Cholesterol)

کلسترول یوه غوړه او حیاتي ماده ده، چې د وینې پواسطه (سره) په ټول بدن کې څرخي او مهم رول او زیاتې وظیفې د کلسترولو په مرسته سرته رسېږي.

① د بدن د ټولو حجراتو په غشایي (Cell Membrane) ساختمان کې پوره ونډه لري، یعنې د حجرې غشا د ٪۶۰ پروټینو او ٪۴۰ کلسترونو څخه جوړه شوې ده، همدارنګه د حجراتو او عصبي مزو چارپیره د کوټ په شکل یو پوښ جوړوي، چې په دې صورت کې حجرات د نهربي، حرارت او نورو صدمو څخه ساتي او د هغوی دفاع کوي. همدغسې کلسترول حجراتو ته نرموالی (Fluidity) ورښي، چې حجراتو ته د انسباط او انقباض خواص (Flexibility) ورکوي. په دې صورت کې حجرات مضبوط او باثباته کېږي او د حوادثو په تعامل کې د دفاع توان مومي.

② د کلسترول څخه بدن د هغو ویټامینو په جوړېدو کې چې په غوړو کې د منحل کیدو قابلیت ولري کار اخلي دا ویټامین عبارت دي له A, D, E او K څخه.

③ بدن (body) د سټروید او (Sex) سکس هورمونو په تولید کې هم د کلسترولو څخه استفاده کوي.

Aldesteron ، Cortisone ، Cortisol ، Steroid Hormones ، Progesterone ، Estrogen Testosterone ، Sex Hormones

④ ((body)) وجود د بایل اسید په تولید کې هم د کلسترولو برخې اخیستو ته هم ضرورت لري. بایل اسید د بایل په ترکیب کې په اینه ((Liver) کې تولید ېږي بیا بایل وړو کولمو ((Small inte) ته ځي او تجزیه کېږي د بایل اسید په مرسته د وړو کولمو د محتویاتو (حل شوې غذا) څخه ټول غوړ هلته جذبېږي او اینې ته ځي.

⑤ د گلسترولو په وجهه حجرات د انفکشن په مقابل د ځان دفاع کوي.

⑥ د کلسترولو په وجهه هډوکي او عضلات تقویت او توان مندي حاصلوي.

⑦ د گلسترولو بل مهم رول دادی، چې د مغز د حجراتو په غشایي ساختمان کې پوره برخه لري او د جنینو په لوییدو کې هم زیات رول لوبوي.

څرنګه چې تری کلیسرایډ او کلسترول غوړ دي، نو په وینه کې لاینحل او آزاده توګه څرخیدلای نه شي. د بلخوا کلسترول د پروټین سره یو ترکیب (ارټیکل) جوړوي، چې د لیپو پرټین (Lipoprotein) په نامه یاد ېږي، چې په وینه کې د څرخیدو قابلیت لري او دا ارټیکل په دوه ډوله دی.

① High Density lipoprotein (HDL) (د زیات غلظت لیپو پروټین)

② Low Density Lipoprotein (LDL) (د لږ غلظت لیپو پروټین)

د ښه بد کلسترول وایي.

سره له دې، چې کلسترول زیاتې فایدې لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او مخ کې ذکر شوي، نوکه د کلسترولو اندازه په وینه کې د خپل حد څخه تجاوز وکړي زیات مهلک مشکلات را منځ ته کوي.

که چېرې د بدو کلسترولو اندازه د خپل حد څخه زیاته او د ښو کلسترو (HDL) اندازه د خپل حد نه کمه شي په تدریج سره د باریکو شیریانو په داخل کې بد کلسترول نښلي یعنې ترسپ تراکم کوي او اتروما (Atheroma) جوړوي، چې د شیریانو دې مشکل ته (Atherosclerosie) وایي.

د ایترو سکلیروز سره د شیریانو حجم تنګ او کله نا کله یې بندولای هم شي چې د دې مشکل د واقع کیدو د ځای په مطابق د (Cardio-Vascular Diseases) کارډیو وسکولار امراض او ستروک (Stroke) منځ ته راځي. یعنې که شیریان په قلب کې بند شي قلبي حمله او که مغز کې وي، نو (Stroke) واقع کېږي.

د اترو سکلروز په وجهه شیریانونه تنګېږي او د انسباط قابلیت د لاسه ورکوي. دې سره د وینې فشار لوړېږي، چې دا هم د (Cardio-Vascuiar) د امراضو او (Stroke) عمده سبب دی

د شیریانونو د بندیدو سره د وینې جریان قطع کېږي، چې په نتیجه کې اکسیجن او غذایي مواد (Nutrients) حجراتو ته نه رسېږي، پس د یو څو دقیقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعي د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (Heart Attack) یعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي (Stroke) یا مغزي حمله وایي. د ٪۱۰ عمومي کلسترولو په کمېدو سره د قلبي شیریانو او مغزي ناروغیو اندازه ٪۳۰ کمېږي.

د پورتنیو ذکر شوو ناروغیو عمده علت بد کلسترول (LDL) دي، ځکه LDL د شیریانونو په داخل اړخ کې ((تراکم)) کوي یعنې نښلي او هغه تنګ او یا بندوي نو دیته ځکه بد کلسترول وایي.

د LDL کلسترول د ٪۱ په کمیدو سره (Cardio-Vascular) او (Stroke) ناروغی ٪۲ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شیریانو کې نښتي مواد وباسي او لرې کوي او شیریانونه پاک و صافوي، نو ځکه دیته ښه کلسترول وایي.

د ٪۱ په اندازه په وینه کې د HDL په کمیدو سره د زړه شیریانونو او د مغزي ناروغیو اندازه ٪۳-۲ زیاتېږي.

د عمومي کلسترولو LHL, HDL اندازه او تاثیر یې په جدولو کې وګورئ.

Charts Of .....

Total Cholesterol Level			HDL (good Cholesterol) Level	
Less than ۲۰۰ mg/dl	Desirable		Less than ۴۰ mg/dl	High Risk For H. Disease
	Border Line			Less Risk For

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۰-۲۳۹ mg/dl	Risk For H.Disease		۴۰-۵۹ mg/dl	Heart Disease
۲۴۰ mg/dl or more	High Risk For Heart Disease in Stroke		۶۰ mg/dl or more	Desirable

Triglycerides			LDL (Bad Cholesterol)	
Less than ۱۵۰mg/dl	Normal		Less than ۱۰۰mg/dl	Optional
۱۵۰-۱۹۹mg/dl	Border line High		۱۰۰-۱۲۹mg/dl	Near Optional
			۱۳۰-۱۵۹mg/dl	Border line High
۲۰۰-۴۹۹mg/dl	High		۱۶۰-۱۸۹mg/dl	High
۵۰۰mg/dl or more	Very High		۱۹۰mg/dl more	Very High

Total Cholesterol **HDL** نسبت په زیاتیدو او کمیدو سره د قلبي او مغزي ناروغتیاو خطرات کمېږي او زیاتېږي د مثال په ډول:

$$\frac{HDl}{Total\ Cholester} = \frac{1}{4} Desireable$$

$$== \quad == \frac{1}{5} less\ \ risk\ for\ heart\ disease\ and\ stork$$

Less than $\frac{1}{5} High\ Rosk\ For\ HD\ and\ Stroke$

د کلسترولو منابع:

① **Lever** اینه ٪۸۰ د ضرورت وړ کلسترول پخپله (**Lever**) اینه تولید وي او په مصرف یې رسوي.

② دوهمه منبع د کلسترولو غذا ده کومه، چې موږ یې خورو او ٪۲۰ کلسترول د خوارکي غذاو څخه باید لاس ته راشي.

کلسترول په زیاته پیمانه په حیواني غوړو او هغه خواړه چې حیواني غوړي ولري پیدا کېږي او هغه په لاندې ډول دي.

(پنیر، د هګۍ ژېړ، د غوایانو، پسونو، خوږ) او چرګانو د خوړو یعنې د کلسترولو ... د غوړو د کلسترولو په مقابل کې ډېر کم دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشبوع او تراسس غوړي په معلومداره توګه د کلسترولو اندازه په وینه کې زیاتوي، چې همدا د کلسترولو د زیاتیدو عمده علت ګڼل کېږي.

د کلسترولو د زیاتیدو علتونه:

① هغه علتونه چې ثابت او د کنترول وړ ندي او د کلسترولو د زیاتیدو سبب ګرځي دادي:

◈ جنس: د ښځو په نسبت د زیاتو نارینه و د وینې کلسترول لوړېږي.

◈ عمر: نارینه د **۴۵** کلنۍ نه وروسته او ښځې د **۵۵** کلنۍ نه وروسته په دې مشکل مبتلا کېږي که د ښځو د **۴۵** کلنۍ تر مخه حیض بند شي دا هم د کلسترولو د زیاتیدو سبب کېږي.

◈ نژاد د (**Race**) تورو نژادنو په نسبت د افریقا، امریکا او هندین امریکایي زیات کسان د کلسترولو په لوړېدو مبتلا کېږي.

② د کنترول وړ سببونه چې د وینې کلسترول زیاتوي.

◈ د غوړو خوړو ډېر خوړل.

◈ د مشبوع غوړو ډېر خوړل د کلسترول دلوړېدو عمده او مخکښ سبب دی.

◈ صحي حالتونه: ډیابیټ، چاغوالی، د وینې لوړ فشار او هم **Stress** یا ذهنی فشار

◈ فزیکل غیر فعال ژوند د **Exercise** نه کول.

◈ زیات وزن.

◈ سګریټ څکل یا کشول.

د کلسترولو علاج او په طبعي اندازه کې د هغه ساتل:

په وینه کې د کلسترولو د اندازې د ساتلو لپاره د ځینو اقداماتو او تدابیرو سرته رسول ډېر ضروري دي.

A – د هغو خطرناکو فکتورونو کوم، چې د کلسترو په زیاتیدو کې برخه اخلي مخه ونیول شي او هغه فعالیتونه اجرا شي د کومو سره چې کلسترول په خپل حد کې قایم پاتې کېږي او هغه په لاندې ډول دي.

۱. د سګریټو پرېښودل.

۲. په منظم ډول سره اکسرسایز (سپورټ) کول.

۳. په منظم ډول ډاکټر ته تلل او د هغه په هدایاتو باندې عمل کول.

۴. د زیات وزن کمول.

۵. د صحي غذا خوړل. په خوراک کې تازه مېوه، سبزیجات سبوس داره ډوډۍ د ماهي او چرګانو غوښې چې غوړ او پوستکی ونه لري زیات استعمال شي.

۶. د مشبوع غوړو څخه ډډه کول.

۷. هغه خواړه کوم چې کلسترول زیات لري لږ وخوړل شي یعنې په ورځ کې هغو مره خواړه وخوړل شي، چې د کلسترولو اندازه یې د **۳۰۰mg** څخه زیاته نه شي. دا اندازه د هغو خلکو لپاره ده د کومو چې بد کلسترول نورمال وي او قلبي مشکلات ونه لري. کوم کسان چې په قلبي ناروغیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبتلا او بد کلسترول یې لوړ وي هغوی باید هغومره غذا وخوري چې د کلسترولو اندازه یې په ورځني خوراک کې د ۲۰۰mg څخه زیاته نه شي.

۸. ټولې هغه ناروغۍ چې د کلسترولو د زیاتیدو سبب کېږي معالجه شي او پاتې مخه ونیول شي د مثال توګه: ډیابیټ، فشار (Stress) چاغي، د وینې لوړ فشار (H.B.P)

۹. د زیاتو مایعاتو بالخصوص د اوبو څکل (۱۰ ګیلاسه) ډېر ضروري دي.

B – د ډاکټر د هدایت سره د کلسترولو د دواګانو استعمال که ډاکټر یې لازم وګڼي.

د اترو سکلروز په وجهه شیریانونه تنګېږي او د انسباط قابلیت د لاسه ورکوي. دې سره د وینې فشار لوړېږي، چې دا هم د Cardio-Vascular د امراضو او Stroke عمده سبب دی. د شیریانونو د بندیدو سره د وینې جریان قطع کېږي، چې په نتیجه کې اکسیجن او غذایي مواد (Nutrients) حجراتو ته نه رسیږي. پس د یو څو دقیقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعې د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (Heart attack) یعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي Stroke یا مغزي حمله وایي.

د ٪۱۰ عمومي کلسترولو په کمیدو سره د قلبي، شیریانو او مغزي ناروغیو اندازه ٪۳۰ کمېږي.

د پورتینو ذکر شوو ناروغیو عمده علت بد کلسترول ((LDL)) دی، ځکه ((LDL)) د شیریانونو په داخلي اړخ کې ((تراکم)) کوي یعنې نښلي او هغه تنګ او یا بندوي، نو دیته ځکه کلسترول وایي.

د LDL کلسترول د ٪۱ په کمېدو سره Cardio-Vascular او Stroke ناروغۍ ٪۲ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شیریانو کې نښتي مواد وباسي او لرې کوي او شیریانونه پاک او صافوي، نو ځکه دیته ښه کلسترول وایي.

د ٪۱ په اندازه په وینه کې د HDL په کمېدو سره د زړه شیریانونه او د مغزي ناروغیو اندازه ٪۳-۲ زیاتیږي. د عمومي کلسترولو HDL ، LHL اندازه او تاثیر یې په جدولو کې وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي حافظ الله کاموال سره مرکه

مرکه کوونکی: سمیع الله خاکسار

پوښتنه: که د هرڅه دمخه د مجلې لوستونکو ته ځان معرفي کړی خوښ به شو؟

ځواب: مننه! زما نوم حافظ الله کاموال د عبدالاحد مجددي ځوی په کال ۱۳۶۰ هـ کې د کامې ولسوالی د شیرګړ په سیمه کې زیږیدلی یم.

پوښتنه: شاعري ته مو څومره وخت کېږي، چې مخه مو ورته کړې که په دې لړه رڼا واچوئ؟

ځواب: ما تقریباً په ۱۳۸۲ هـ ش کې د شاعری په نړۍ قدم ایښی دی. شاعري یو الهي الهام دی. زه د الله تعالی نه په دې ډېر شکر ګذاره یم.

پوښتنه: تعلیم مو تر کومه حده او چیرته کړی؟

ځواب: تعلیم مې تر دولسم د محمد موسی شفیق په لیسه کې کړی او اوس د اریانا پوهنتون د حقوقو د څانګې د دویم کال محصل یم.

پوښتنه: د شعرونو کوم کتاب مو چاپ کړی او که نه؟ که مو چاپ کړی وي څه نوم یې دئ؟

ځواب: هو! د شعرونو کتاب لرم، چې نوم یې دی ((اوښکې په ډالۍ کې)) د چاپ په ګاڼه سمبال شوی.

پوښتنه: ډرامې مو څومره لیکلي او یوازې مو د راډیو لپاره لیکلي او که بل چاته مو هم ورکړي؟

ځواب: په دې اړه باید دومره و وایم چې د ننګرهار ملي راډیو تلویزون څخه چې دوستانو اوریدلي د همت داستان، چغې داستان، دشکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نوم ډارمه او د گلا آغا شیرزي د ژوند مستند فلم ما او محمد ظاهر ساپي په گډه لیکلی.

پوښتنه: هغه خپرونې چې ته ورته په راډیو ننگرهار کې کار کوي څه نومونه یې دي؟

ځواب: خپرونې په ننگرهار راډیو کی، راډیو ستاسو په خدمت کې په تلویزیون کې ستاسو کلی، ستاسو دود خپرونې پر مخ بوځم.

پوښتنه: په کامې ولسوالۍ کې مو فرهنگي کارونه څنگه دی؟

ځواب: په لومړي قدم کې ډېر ښه وم خو اوس د شخصي اعراضو ښکار شوي.

پوښتنه: په شاعری کې تاسو کوم فورم ته ډېر کار کړی؟

ځواب: هغه څه چې زما مینوال یې خوښوي او د وخت ضرورت وي هغه شاعرۍ ته کار کوم لکه، غزل، داستان وغیره.

سوال: تر اوسه خو د چا تر انتقاد لاندې نه یې راغلی؟

ځواب: اکثره وخت د توصیف نه انتقاد ته ډېر زړه ښه کوم، ځکه چې انتقاد د اصلاح یوه ښه لاره ده.

سوال: څومره وخت کېږي، چې له ننگرهار راډیو سره کار کوئ؟

ځواب: په ۱۳۸۴ هـ کال کې ننگرهار ملي راډیو ته راغلی یم. د یادونې وړ ده، چې سردار پوپل راسره ډېره همکاري کړې ده.

سوال: د راډیو تر څنگ که نور خپل مصروفیات راته ووایاست؟

ځواب: د کامې د فرهنگي ټولنې مرستیال، د کامې د قومي ټولنې مرستیال، د اباسین راډیو د نشراتو مسئول، د قبایلو د چارو د ریاست مطبوعاتي مسئول او د اسې نورې دندې مې مخې ته بولي.

ځواب: ښه شعر کوم شعر ته ویلی شو؟

ځواب: هغه شعر چې ولس ته په کې یو ښه پیغام پروت وي او په زړونو حاکم وي همغه ښه شعر دی.

سوال: په آخر کې که کوم پیغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: په آخر کې د ستوري د مجلې قدرمنو کارکوونکو ته او کتونکو ته د زړه د تله مینه او اخلاص ډالۍ کوم او د خپل وطن په آبادۍ کې دې په پوره اخلاص ونډه واخلي او د خپل مور پلار عزت دې وکړي.

د حافظ الله کاموال د شعر بیلگې:

زما دیو کال اراده ده
که تبلیغیان مې دیار کلي ته لیږینه
په سوال زاري باندې پوهیږي کله
د ښکلو زړه په چا خوږیږي کله
دب په درد باندې دردیږي کله
ځواني برباد کړه پرې حافظ کاموال
لاسونه مه وروړی راستنیږي کله

بله بیلگه:

دا ښکلي ښکلي دي لونگ د کلي
والله پرې جوړ دی زموږ رنگ د کلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشدد او عدم تشدد

مبارز خاپی

له بې ځایه زور او ځواک کارولو ډډه کول.
له تاوتریخوالیو ځان ژغورل.
د سولې او روغې د سیورې لاندې اوسېدل.
په خپله رښته او برخه کې بسیاینه
او پر نورو خلکو نه بلوسېدل

دا د انساني خویونو د ښیګڼو هغه څو توکي دي، چې په شلمه پیړۍ کې د هند په نیمې وچې کې د ګاندهي جي او د پښتنو د ستر لارښود خدای ښبلي پاچا خان (خان عبدالغفار خان) له خوا د انګلیس د استعماري ځواک د رټلو په مبارزه کې وکارول شوې.

دغه د تاوتریخوالی، بلوسېدنو او وژنو څخه د ډډه کولو چلند یوازې په شمله پیړۍ کې نه وه، چې را مینځه شوي او کارول شوي، بلکې د ځمکې پر مخ لومړی انسان حضرت آدم علیه السلام او حوا د ځوی (هابیل) له خوا د نه تاوتریخوالي او نه بلوسیدنې غوره خویونو پر سر د خپل سرښندنو او د خپل ژوند ښبلو د پېښې کیسه به هم هر چا لوستلې یا د هر چا تر غوږونو رسېدلې وي.

د رښتیتاو پر ویلو ټینګار او له تاوتریخوالیو نه ډډه کول چال چلند لا د نوح علیه السلام په ټول ژوند کې هم پلي شوي دي، یعنې د انساني ټولنې دوم بابا، چې نوح علیه السلام نومیږي هم څه کم زر کاله خپل ولس ته له زور زیاتي نه پرته او په سوله ایزه توګه یوه خبره کوله، چې ((خدای یو دی او نوح یې استازی دی))

نوح علیه السلام په دې څه کم زور کلونو کې که هرڅو مره خپل ولس له خوا ووهل شو، ورټل شو او وځورل شو، خو له خپله هوډه وانه وخت، تل به یې په سوله ایزه توګه خپل پیغام او را وه. له چانه به یې که هر څومره کنځلې اورېدلې هم مخ نه اړاوه، او هیچاته به یې د تشدد په ژبه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنه غبرگون نه ښوده.

له حضرت نوح علیه السلام نه وروسته د تاریخ د اسنادو پر مخ ((بودا)) دی، چې د ځمکې پر مخ یې دنه تاوتریخوالي غوره انساني پیغام لا خپلو پلویانو او لارویانو ته په ځلانده ټکیو کې وړاندې کړی دی. په همدې توگه په ابراهیمي ملت کې نه یواځې دا چې په خپله ابراهیم علیه السلام د نمرود په وړاندې خپله بلنه په سوله ایزه توگه اورولی، چې له هغه وروسته موسی علیه السلام هم د فرعون په دربار کې خپله بلنه په سوله ایزه توگه وړاندې کړې ده.

له حضرت موسی علیه السلام نه وروسته بیا حضرت عیسی السلام هم د ځمکې پر مخ د ژوند تر وروستنۍ شیبې پورې د نه تاوتریخوالي او نه زور زیاتي پر غوره شوې لارې یون لرلی او له خپلو پلویانو څخه یې غوښتني دي چې:

((که چا په ځپېړه د مخ پریوه خوا ووهلی، د مخ بله خوا هم ورته واړوه، خو چې تریخ غبرگون ونه ښیې))

د همدې غوره انساني خوی له مخې وه، چې حضرت عیسی علیه السلام او د هغوی ملگریو تر صلیبه پورې هم کوم تریخ غبرگون ونه ښوده، مگر خپله ناره یې چې ((خدای یو دی او عیسی یې استازی دی)) په لوړ آواز له خولې ویستله.

د حضرت نوح، حضرت موسی، حضرت عیسی علیه السلام او بودا د زمانې د زور او ځواک د خاوندانو هرې کړنې ته په پام که څوک هر څومره د لرې پوهې خاوند وي بیا هم دې باور ته رسیدلی شي چې:

((د ځواکمنو زورواکانو په مخه کې یواځې د نه تاوتریخوالي لیاره ده، چې سړی تر خپلې موخې پورې رسولی شي، د نمرود په مخه کې د حضرت ابراهیم علیه السلام ودریدنې یواځې په سوله ایزه توگه او د نه تاوتریخوالي له لیارې د حق او رښتیا د ویلو په ملاتړ ټینگار ښودل و او بس))

دغه لړۍ لا تر ننه پورې پای ته نه ده رسېدلې پرله پسې غزیدلې وده یې کړې او د سیمې د ولسونو په منځ کې، چې کله هم کوم رښتینې لاره ښوونکی راغلی د هغه له خوا د نیا ومنۍ د نه بلوسیدنو، د نه تاوتریخوالي او په رښتیاو باندې د ټینگار پیغام د انساني ټولنې د ژوند د ښیگڼو په توگه اورول شوی دی.

د مثال په توگه که چېرې موږ د رښتینو انسانانو په ډله کې د حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم ژوند او مبارزو ته د قرآنکریم د سپیڅلو آیاتونو په رڼا کې ځیر شوو وبه پوهېږو، چې د هغوی په لیار ښوونو کې د وحې د پیل له ورځې څخه بیا د مدینې منورې په لور د هجرت او په مدینه کې تر میشتیدلو پورې څو چې دیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غښتلي دفاعي سنګر څښتن شو، يواځې په دې وينا ټينګار شوی، چې ((خدای يو دی او محمد يې استازی دی))

نور نو تر مدينې پورې د دښمن په وړاندې د تريخ غبرګون د نه ښودلو پر دريځ باندې کلکه ودريدنه پايښت موندلی، خو چې کله په مدينه منوره کې د اسلام د دين پيغمبر لپاره غښتلی دفاعي سنګر را مينځته شو د دفاع سره يو ځای د قتال امر هم راغی.

په دې توګه حضرت محمد صلی الله عليه و السلام د ژوند په دوه برخو کې يعنې له وحې نه ړومبی او له وحې نه په ورستو مهالونو کې تر مدينې د ميشتيدنې پورې لا له بودا او حضرت عيسی عليه السلام نه هم ډېر زيات پر نه تاوتريخوالي ټينګار ښودل شوی دی، يعنې ټولو هغو مؤمنينو، چې د اسلام د دين د غوره کولو په تور نيولی شوي، تړل شوي، ځورول شوي او وژل شوي وو، يواځې يوه خبره کوله چې ((*خدای يو دی او محمد يې استازی دی*))

له دې پرته د هغوی لخوا بل کوم دفاعي غبرګون نه دی ښودل شوی. دا ځکه چې هغوی ته نه يواځې د نه تاوتريخوالي امر شوی و، چې د زور او ځواک له کارولو هم د ډډه کولو دنده ور په غاړه اچول شوې وه.

ددې خبرې يو دليل دا هم کيدلی شي، چې په هاغه مهال کې هغوی د دې جوګه نه وو، څو د قريشو په مخه کې د تريخ غبرګون په ښودلو د ځان ژغورلو سره يو ځای د اسلام د دين او شريعت په پلي کولو کې هم بريالي شي. دا او د داسې نورو لاملونو له مخې وه، چې د اسلام د دين منونکيو ته د نه مقاتلې او نه دفاع امر راغلی و.

خو چې کله د شريعت د خپرولو سره يو ځای مومنين د ځان ساتلو د دفاع کولو او دنيا و من غبرګون ښودلو جوګه شول، بيا د فاع او مقاتلې امر هم راغلی، څو چې اسلامي ټولنه د دفاع او مقاتلې له لياري لا پسې غښتلې او په نړۍ کې د نورو ملتونو سره سياله شي.

د تشدد او عدم تشدد د دغو او داسې نورو تاريخي پېښو په پام کې لرلو سره او بيا د شلمې پېړۍ تر نيمايي پورې، چې د هند پر ټوله نيمه وچه کې د انګليس استعماري ټولنه لا ديو ستر ځواک په څېر ځواکمنه وه او کولای شول د سيمې په هره څنډه کې هر مخالفت خو ځښت په ډېره اسانه توګه وځبي او له منځه يوسي د داسې نمرودي او فرعوني ځواک په غېږه کې وه، چې يواځې په هماغه ابراهيمي او موسوي هوډ سره کيدلی شو د نوي ژوند، نوي پړاو ته د رسېدلو لپاره لکه څرنګه چې د لوی خدای ﷻ د کونيه وو چارو په تکوينيه اراده کې ځليدلې ده د نه تاوتريخوالي ((عدم تشدد)) لپاره غوره شوې وای.

لکه چې په هماغه توګه هم د ګاندهي جي او د باچاخان له خوا ولس ته د ښيرازه، آزاده او خپلواکه ژوند په لور د تګ لپاره يواځې پر همدې ټکي ټينګار وشو چې:

((*مورږ نه غواړو څوک ووژنو، او دا هم نه غواړو، چې څوک دې مورږ ووژني دا هېواد زمورږ هېواد دی بهرني غاصبان دې ووځي*))

دغه شعاري غوښتنه کټ مټ لکه هماغه شعار ګڼل کېږي، کوم چې د حضرت محمد صلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله علیه وسلم پلویانو به کافرو قریشو ته ویلې چې:

((خدای یو دی او محمد یې استازی دی. موږ نه غواړو څوک ووژنو او دا هم نه غواړو، چې موږ دې څوک ووژني))

مګر د قریشو لخوا دغه انسانان د تریخو غبرګونونو سره مخامخ او د تشدد له مخې په شدیده جزا چې وژل دي مجازت شول.

وګورئ د ((هابیل)) او د ((قابیل)) له زمانې نه را په دیخوا د کړنو دوه خویونه لا تر اوسه پورې په واکمنه توګه په چلند کې پاتې دي د ((هابیل)) او د ((قابیل)) کیسه په کتابونو کې داسې راغلې ده: ((کله چې په لومړی ځل د آدم او حوا له پښته دوه تنه غبرګوني ماشومان وزیږېدل یو یې هلک و چې ((قابیل)) او بل یې جلۍ وه چې ((اقلیما)) ونومیده.

په دوی پسې بیا دوه تنه غبرګوني ماشومان وزیږېدل، چې یو یې هلک و ((هابیل)) او بل یې جلۍ وه چې ((لیودا)) ونومیده، کله چې دغه دواړې غبرګونې ډلې د ځوانۍ د منګ کچې ته ورسیدلې د آدم علیه السلام له خوا ((اقلیما)) د ((هابیل)) او ((لیودا)) د ((قابیل)) سره کوژده شول، دا چې ((اقلیما)) ډېره ښکلې وه، نو له دې لامله ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیما)) سره د ((هابیل)) د واده خبره ونه منله. آدم علیه السلام دواړو ورونو ته وویل: چې لوی خدای ته قرباني وړاندې کړئ. د هر چا قرباني چې د لوی خدای له لورې ومنله شوه هماغه دې له ((اقلیمې)) سره واده وکړي. لوی خدای د ((هابیل)) قرباني ومنله، خو ((قابیل)) بیا هم قانع نه شو د تاو تریخوالي لاره یې ونیوله او ((هابیل)) یې سره له دې، چې هیڅکله هم کوم تریخ غبرګون نه و ښودلی و واژه او په دې توګه ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیمې)) سره واده وکړ.

له دغې ورځې نه را په دیخوا په انساني ټولنه کې دوه متضاده کړنیزه خویونه دود شول. یو ((تشدد)) او بل ((عدم تشدد)) د عدم تشدد پلویان سوله، روغه او انصاف غواړي، خو د تشدد پلویان تل د زور، ځواک، ناخوالو، تریخ غبرګون او د ناانډولو دریځونو په غوره کولو سره خپلې غوښتنې پلي کوي او څه، چې د دود، دستور، قانون او انصاف له مخې نه شي تر لاسه کولی هغه د زور او ځواک له لارې لاسته راوړي.

د سولې، روغې، انصاف او نیاومنۍ په پلوي د لوی خدای داستازیو له خوا هلې ځلې او لیار ښوونې شوي، خو د تشدد، بې انصافۍ، ناروا بلوسیدنو او ځورونو په پلوي یو اځې هماغه شیطاني ځواکونو هلې ځلې کړي، چې نومونه یې لا د انساني نړۍ د تاریخ په پاڼو کې تر اوسه پورې په پرله پسې توګه لیکل کېږي. داسې هرکله پېښه شوې چې د تشدد پلویانو په زور او ناروا توګه د بل چا شتمنۍ غصب کړې، خو د حق او عدالت پلویانو بیا د خپلو حقوقو په لاسته راوړلو کې د عدم تشدد له لارې پر غاصبانو برې موندلی دی.

وګورئ په کعبه کې شیطاني بتانو د زور او تشدد له لارې ځای نیولی و، خو کله چې مکه معظمه د عدم تشدد د غوره شوي کړنو له مخې فتحه شوه، بیا نو بتان هم د کعبې شریفې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګړ څخه بهر وغورځول شول او مات شول.

د کعبې د بتانو د ماتولو له پېښې نه لا ډېر پخوا د نیل په رود کې د موسی علیه السلام او د فرعوني ځواک د پېښې پایلې وښودله، کله چې فرعون د تشدد د ښودلو په هوډ په موسی علیه السلام پسې، چې دنه تشدد او نه تاوتریخوالي د ښودلو په موخه له مصره د سینا په لورې په تېښته وتلی و ورغی د نیل په رود کې د موسوي د سولې روغې او نه تاوتریخوالي غورځنګ د زمانې د تشدد او تاوتریخوالي پر ستر جګړه مار فرعوني ځواک بری وموند.

په همدې توګه د ابراهیم علیه السلام او د نمرود اور په کیسه کې هم د عدم تشدد بې وزلې انسان د تشدد پر ستر ځواک بریالی شوی دی. وګورئ د نوح علیه السلام د ژوند په کیسه کې هم څنګه چې هغوی د سولې روغې او عدم تشدد په پلوی پریوه خبره ټینګار دلورد چې: ((خدای یو دی او نوح یې استازی دی)) پر هغو ډلو ټپلو چې د زور، ځواک او تشدد د پلویان وو او د نوح علیه السلام پر وینا و یې باور نه کاوه، د طوفان له څپو بریالي ووتل یعنې: په طوفان کې هغه کسان چې د تشدد پلویان وو تباه شول، خو د عدم تشدد پلویانو وکولی شول د نوح علیه السلام سره یوځای له طوفانه وژغوري.

په دې توګه په ډاګه ویلی شو، چې په شلمه پېړۍ کې د ګاندهي جي او د باچا خان غورځنګ یو سوله ایزه، حق غوښتونکی، خپلواکه او د عدم تشدد غورځنګ و دا او داسې نور غور ځنګونه لکه چې مو ولوستل هرکله او په هرځای کې دلوی خدای له لورې د منښت کچې ته رسېدلي او د بری د لوړ څلي خاوند شوې هم دي. په دې لاره کې ګاندهي جي د هند د نیمې وچې د ټولو ولسونو دیو ستر لارښود په څېر چې لا تر اوسه پورې دیو سپیڅلي انسان په توګه لمانځل کېږي دلمانځلو حق هم وموند.

دا ځکه چې د هغوی د عدم تشدد د غورځنګ د بري تر څلي ورسید. انګریزان له هنده ووتل او هند دیوه ستر هېواد په توګه د ځمکې پر مخ وځلېد. نور نو پر هند باندې نه انګریزان واکمن دي او نه هم بیا د هند ولس د انګریزانو واکمني ته غاړه ږدي.

د باچاخان د عدم تشدد د غورځنګ په هلو ځلو کې، چې لا تر اوسه پورې په سیمه کې د بری تر څلي نه دی رسیدلی او له پښتون ولس څخه ملت نه دی جوړ شوی، څه د ناهیلی خبره نه شته، ځکه چې یو خو په دې لیاره کې لا هم هلې ځلې روانې دي او بل دا چې د تاریخ په اوږدو کې هم هرکله د ولس جوړونې، پالنې او روزنې غورځنګونه سل په سلو کې نه دي بریالي شوي. د مثال په توګه ورګورئ موسی علیه السلام چې هلې ځلې یې لا د لوی خدای پرسماسمو وحیو او لارښوونو پرله پسې پلي کیدلې د فرعون له مریي توب نه د آزادۍ او د نیل له رود څخه د پورې وتنې له بریالي ګامونو د وچتولو څخه پرته د بل کوم ستر ګام په پورته کولو نه دی پریالی شوی او د قرآنکریم د آیاتونو په شهادت په فلسطین کې د ((اریحا)) یا د ((اریشو)) د ښار په نیولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم د نبي اسراییلو له خوا له ملاتړه بې برخې پاتې شوی و.

یعنې موسی علیه السلام په خپل ژوند کې د خپل ولس لپاره دیو آزاد او خپلواک هېواد د ګټلو او جوړولو په کار کې ماتې خوړلې، خو د هغوی ځای نیونکی و، چې پوره څلوېښت کاله وروسته د خپل قوم په مرسته د ((اریحا)) یا د ((اریشو)) د ښار په لاندې کولو او نیولو په سیمه کې د آزاد او خپلواک هېواد په څښتن کیدلو سره جوخت له بني اسراییلو نه دیو غښتلي ملت په جوړولو کې بریالي شول.

دا چې هره هڅه کوم، چې د ولس د جوړونې، پالنې او روزنې په موخه را مینځته شوي وي، ارو مرو د بري تر څلي رسیدلی شي، خو چې همغه هلې ځلې لا پسې پاېښت ومومي.

دا ځکه چې د هلو ځلو د لړۍ پاېښت، چې ارومرو تر موخې د منزل لنډونکی لامل دی باورونه غښتلي کوي، هوډونه د بري تر څلي رسوي د هېوادوالو د منښت کچې ته له پیله تر پایه زیاتوالی ښې د ولس په ژوند کې یو ښه سیاله، بنسټیزه بدلوونکی او ختون را منځته کوي او په پایله کې د ولس د ژوند کاروان ته د سولې، روغې، نیکمرغۍ، هوساینې او دنیا ومنۍ په واټونو کې د بریالي ګامونو په وچتولو کې پاېښت لرونکی هوډ وربښي.

په دغو منل شویو او دود شویو لیارو کې د باچاخان د نه تاوتریخوالي غوره شوی هوډ د حق غوښتوونکیو د کاروان د هلو ځلو غورځنګ د پاېښت زړی به نن دی که سبا په سیمه کې بیا را

غـــزل

عمر دراز مروت

له ستا سپینې خولې چې ولې دا ترخې راوځي
ګنې چینې نه خو اکثر اوبه رڼې راوځي

له شرپسندو توقع د امن هسې کوې
بلاله کوم لور چې راځي نو له تیارې راوځي

د زړه دننه حال یې مه غواړه چې څوک دیاڅه
په ظاهره خو هو بهو دا فرښتې راوځي

ته په تر څو زموږ د وینو په خرچ ژوند تیروې
زموږ له چم نه به تر کومه جنازې راوځي

غل خو معلوم دی چې له کومه له ځای راغلی
ګورو چې مل یې اوس له کومې دورازې راوځي

چې سترګې ټیټې کړي او وخاندي او ژغونکړي
له دې ادانه جانان ډېرې کیسې راوځي

د دې ګرانښت به وي کوم حد عمر دراز مروته
په هر تکلیف کې مې له خولې ژغ دادې راوځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرغون شي او دیو ښکلي پسرلي په خوږه هوا کې به ګلان وسپړي.

بلبلې او توتیان به دیو موټي او خپلواک ولس د آزادۍ د نغمو او ترانو د خوږو آزانګو د خپراوې په موخه ډلې ډلې راشي او د سیمې د هسک په لمنو کې به هرې خواته په الوتلو د نړۍ والو غوږونو ته د ولس د نه تاوتریخوالي د پلویانو د بري د ترانو خوږې انګازې ورسوي د هغې ورځې په هیله !!!

مباز ((ځاپی))
بُن، جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library